

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

**Návrh a ověření projektů zaměřených
na lidové zvyky a řemesla na Sedlčansku**

**Draft and verification of projects focused on folk
customs and crafts in Sedlčany region**

Kateřina Benešová

Katedra školní a sociální pedagogiky
Vedoucí bakalářské práce: Doc. Ing. Jitka Vodáková, CSc.
Studijní program: Bakalářské kombinované studium
Studijní obor: Vychovatelství

2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma
Návrh a ověření projektů zaměřených na lidové
zvyky a řemesla na Sedlčansku vypracovala pod
vedením vedoucí bakalářské práce Doc. Ing. Jitky
Vodákové, CSc. samostatně za použití v práci
uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji,
že tato bakalářská práce nebyla využita k získání
jiného nebo stejného titulu.

Datum:

.....

Podpis

Ráda bych poděkovala Doc. Ing. Jitce Vodákové, CSc. za vedení mé bakalářské práce a trpělivou spolupráci. Dále chci poděkovat zaměstnancům knihovny a muzea v Sedlčanech za ochotu, pomoc a poskytnutí bohatých materiálů z našeho regionu.

.....

podpis

NÁZEV:

Návrh a ověření projektů zaměřených na lidové zvyky a řemesla na Sedlčansku

AUTOR:

Kateřina Benešová

KATEDRA (ÚSTAV)

Katedra školní a sociální pedagogiky

VEDOUCÍ PRÁCE:

Doc. Ing. Jitka Vodáková, CSc.

ABSTRAKT:

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na lidové zvyky a řemesla na Sedlčansku a jejich využití v zájmových činnostech školní družiny. Zamýšlím se nad nimi z pedagogického i psychologického hlediska. Cílem mé práce bylo navrhnout a ověřit projekt zaměřený na lidové zvyky a řemesla na Sedlčansku, aplikovat místní řemeslné zvyky do činností s dětmi, přiblížit jim naši dávnou i nedávnou historii, vytvořit pomocí nově získaných informací a dovedností výrobky na adventní jarmark jako výsledek společné práce. Projekt má oslovit děti mladšího školního věku, podpořit jejich uvědomění k životu a práci našich předků, naučit dovednostem s různými materiály.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Lidové zvyky a řemesla, Sedlčansko, projekt, mladší školní věk, školní družina.

TITLE:

Draft and verification of projects focused on folk customs and crafts in Sedlčany region

AUTHOR:

Kateřina Beneřov

DEPARTMENT:

Department of the school and social pedagogy

SUPERVISOR:

Doc. Ing. Jitka Vodkov, CSc.

ABSTRACT:

My baccalaureate work is focused on folk customs and crafts in the Sedlčany region and their possible exploitation during various activities within after-school club. The work reflects their pedagogical and psychological aspects. The aim of the work is to draft and verify a project focused on folk customs and crafts in the Sedlčany region, to use local craft traditions on activities done with children, to acquaint them with our older and recent history, to make by the help of the acquired knowledge and skills some products for the advent fair as the result of the collective work. The project is expected to address elementary pupils, to increase their knowledge of our predecessors' lifestyle and work as well as to learn pupils to work with various materials.

KEYWORDS:

folk customs and draft, Sedlčany region, project, elementary pupils, after-school club

Obsah

ÚVOD	7
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1.1 Výchova a vzdělávání	10
1.2 Pedagogika volného času	12
1.3 Vývoj lidského jedince a jeho stádia	14
1.4 Obecná charakteristika dětí mladšího školního věku.....	16
1.4.1 Tělesný a motorický vývoj dětí	17
1.4.2 Intelektuální vývoj	18
1.4.3 Vývoj zájmů	18
1.4.4 Vliv vrstevnické skupiny.....	19
1.5 Charakteristika regionu Sedlčansko	20
1.6 Lidové zvyky a řemesla v Čechách a na Moravě.....	22
1.6.1 Řemesla	22
1.6.2 Lidové zvyky	25
1.7 Projekty, projektové vyučování, projektová metoda.....	28
1.7.1 Historie projektů	28
1.7.2 Projektová metoda, tematické vyučování.....	29
1.7.3 Typy projektů	31
1.7.4 Stavba projektu	32
1.7.5 Motivace k projektové práci.....	33
1.7.6 Využití projektů ve volnočasových aktivitách	34
2 PRAKTICKÁ ČÁST	35
2.1 Cíl a úkoly praktické části.....	35
2.1.1 Cíl práce	35
2.1.2 Úkoly.....	35
2.2 Metodika, charakteristika podmínek a cílové skupiny.....	35
2.2.1 Průzkum lidových zvyků, tradic a řemesel na Sedlčansku	35
2.2.2 Skladba projektu a jeho hodnocení.....	36
2.2.3 Charakteristika podmínek pro realizaci projektu.....	40
2.2.4 Charakteristika cílové skupiny dětí.....	41

2.3	Výsledky průzkumu lidových zvyků, tradic a řemesel na Sedlčansku	42
2.3.1	Lidové zvyky a tradice	42
2.3.2	Řemesla na Sedlčansku	43
2.4	Výsledky práce a hodnocení střednědobého projektu.....	45
2.4.1	Denní skladba činností	45
2.4.2	Průběh připraveného projektu	45
2.4.3	Zhodnocení projektu Zvyky a řemesla na Sedlčansku.....	58
ZÁVĚR		62
POUŽITÉ INFORMAČNÍ ZDROJE		63
POUŽITÁ LITERATURA.....		63
POUŽITÉ ELEKTRONICKÉ ZDROJE		64
PŘÍLOHY		65

Seznam schémat, tabulek a grafů

Schéma 1 - Rozdíl tematického a projektového vyučování.....	31
Tabulka 1 - Charakteristika projektu.....	37
Tabulka 2 – Dotazník k hodnocení projektu.....	39
Tabulka 3 - Účastníci projektu.....	41
Tabulka 4 - Vyhodnocení dotazníku.....	59
Graf 1 - Průměrné hodnocení činností.....	60

Úvod

K výběru tématu zabývajícímu se lidovými řemesly a zvyky a jejich využitím v práci s dětmi mladšího školního věku mě vedlo vědomí, že dnešní děti i rodiče poznávají celý svět, nejmodernější trendy a technologie, ale často neznají minulost svého rodného kraje. Neměli příležitost seznámit se s řemesly a získat dovednosti, díky nimž by uměli využít přírodní materiály, které nás obklopují. V rychlé novodobé společnosti bohužel mnohdy nezbyvá čas ani na zachování základních tradic a zvyků. Já osobně mám k lidovým tradicím velmi dobrý vztah, vždy jsem se o ně zajímala a často se jimi zabývala. Ráda hovořím se starými lidmi, kteří mohou mně i dětem předat hodně zkušeností a informací o lidovém umění. Moje babička je přesně tou osobou, která dobře a ráda vypráví o všem, co si ze starých časů pamatuje. Myslím si, že současné děti ani netuší, jak měly kdysi těžký život děti i celé rodiny. Na druhou stranu ale většinou lidé lépe znali a oceňovali hodnotu rodinného zázemí, lásky, přátelství.

Náš region Sedlčansko skýtá velké přírodní i lidové bohatství. Nádhernou ukázkou místní historie je Městské muzeum Sedlčany (dále jen muzeum) a Muzeum vesnických staveb středního Povltaví ve skanzenu Vysoký Chlumeč (dále jen skanzen). Zde můžeme s poznáváním naší dávné i nedávné historie a jejích odkazů začít. Probíhají tu různé tematické akce, kde jsme s dětmi do tajů starých řemesel a zvyků pronikali.

Díky práci ve školní družině mám možnost přiblížit dětem kraj, kde žijí, a seznamovat je s tím, jak žili jejich předkové. Pro splnění svých plánů jsem se rozhodla uplatnit velmi oblíbenou a žádanou projektovou metodu, díky které se děti mohou lépe seznámit s danou problematikou. Svou vlastní činností mohou děti dosáhnout hmatatelného výsledku. Tím nabývají nové zkušenosti a dovednosti, rozvíjejí svou osobnost.

Cílem mé práce bylo zmapování lidových zvyků a řemesel na Sedlčansku, vytvoření projektu zaměřeného na přípravu adventního jarmarku včetně výroby vhodných výrobků a jeho následné ověření v praxi ve volnočasových aktivitách školní družiny. Projekt Lidové zvyky a řemesla na Sedlčansku je součástí celoročního programu naší ŠD pro rok 2010/2011 navazujícího na ŠVPŠD. Po celý školní rok se snažím, aby děti získaly vztah ke svému regionu, aby věděly, kam patří, a byly na to hrdé.

Na projektu jsem spolupracovala s dětmi od 6 do 10 let (mladší školní věk). Jde o heterogenní skupinu. V rámci projektu jsme navštívili museum. Zjišťovali jsme různé informace z dostupných knižních i internetových zdrojů. Besedovali jsme na dané téma se zajímavými lidmi. Zhlédli jsme mnoho ukázek řemeslných prací, pokusili se některé z nich vyzkoušet a osvojit si tak nové dovednosti a rozšířit své schopnosti.

Výsledkem našeho společného projektu byl Adventní jarmark pro veřejnost, který děti pomáhaly svými výrobky připravit a zároveň se ho zúčastnily. Byl dobrou motivací dětem k tomu, aby ke své práci přistupovaly zodpovědně.

Ani nám se samozřejmě nevyhnuly různé větší či menší problémy. Jednou to byl nedostatek času, jindy materiálu. Zároveň jsem čelila problému, že náš region je historicky známý jako rybníkářský a hornický, což jsou činnosti, které jsou do školní družiny začlenitelné jen teoreticky. Přesto jsem přesvědčena, že naše snažení nebylo zbytečné, děti jsem do zájmu o naši minulost vtáhla a dovedla jim staré časy přiblížit. Skupinové činnosti jsou dětmi velmi oblíbené a prospěšné, učí se při nich nejen novým dovednostem, ale zároveň spolupráci, komunikaci, sebereflexi a řešení problémů. Poznávají tak samy sebe v různých situacích.

Pro mě i děti byl tento projekt přínosem především tím, že jsme se všichni dozvěděli mnoho zajímavých informací a naučili se mnohé dovednosti a spolupráci v cestě za vytyčeným cílem.

1 Teoretická část

1.1 Výchova a vzdělávání

Výchova a vzdělávání jsou základními kameny civilizované společnosti. Každý jedinec přichází na svět jako bezbranný tvor připravený přijímat po dlouhou dobu impulsy vedoucí k jeho samostatnosti. Po celý svůj život se učíme a získáváme schopnosti a dovednosti k plnohodnotné existenci. Na jedince působí prostřednictvím jeho přirozeného prostředí různé podněty, které neustále stimulují jeho vývoj. Jde především o způsob výchovy, sociální vlivy, kvalitu a cíle vzdělávání, osobní hodnoty a motivace. Protože se sociální vlivy v historii měnily a s velkou pravděpodobností měnit stále budou, i výchovné a vzdělávací procesy a dokumenty, které je vymezují, doznaly již řadu změn. Příkladem jsou školní vzdělávací programy.

Cílem výchovného procesu je začlenění člověka do společnosti. Výchova je vlastně „proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2008, s. 277). Výchova začíná již příchodem jedince na svět. Od nejtělejšího věku nám naši rodiče předávají to, co se sami naučili od předchozích generací, co považují za důležité. Učí nás osvojovat si základní životní postoje, zodpovědný přístup k životu, hygienické i společenské normy, předávají své dovednosti. Součástí výchovy každého z nás je vzdělávání. „Pojem vzdělávání se obecně v pedagogické teorii chápe jako proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností, postojů aj., typicky realizovaný prostřednictvím školního vyučování.“ (Průcha, 2006, s. 17)

Termíny výchova a vzdělávání se však dají od sebe oddělit pouze teoreticky. V praktickém životě je to nemyslitelné, neboť vzdělavatel zároveň jedince vychovává. Působí na něj jako osobnostní vzor a předává mu kromě svých znalostí a vědomostí i vzor chování. V anglicky mluvících zemích se pojmy výchova a vzdělávání nerozlišují, používá se pouze výraz education. Struktura osobnosti je dána geneticky, záleží však i na kvalitě výchovných a vzdělávacích procesů, jak se osobnost daného jedince zformuje, jaký bude v dospělosti. Dítě má totiž dar zvědavosti a každou novou

informaci rádo přijímá. Pokud je informace zpracována poutavou formou, je velká pravděpodobnost, že dítě pozitivně ovlivní na celý jeho další život.

Vzdělávací proces upravuje v současnosti RVP (rámcový vzdělávací program), který nahradil pevné školní osnovy. Činnost jednotlivých škol se řídí jejich vlastním školním vzdělávacím programem (ŠVP), jehož nezbytnou částí jsou klíčové kompetence (tzn. očekávané výsledky). Klíčové kompetence rozvíjí schopnosti od vstupních vědomostí a ověřují je praktickými dovednostmi. Ve školských zařízeních se klíčové kompetence rozšiřují a upevňují s cílem zkvalitnit osobnost pro plnohodnotný život v současném světě (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

Oblasti kompetencí:

1. **Kompetence k učení** – umět se učit a využívat k tomu efektivní způsoby, umět kriticky zhodnotit své výkony, získávat informace z různých zdrojů a dávat je do souvislostí, zkušenosti uplatňovat v praktickém životě.
2. **Kompetence k řešení problémů** – všimnout si problémů, učit se je pochopit, hledat různé způsoby řešení a obhajovat je, přizpůsobit se změnám, přijímat odpovědnost za svá rozhodnutí, dokončovat činnosti i přes překážky, uplatňovat různé metody myšlení.
3. **Komunikativní kompetence** – vyjadřovat se přiměřeně, vhodně se prezentovat, myšlenky formulovat srozumitelně a souvisle, aktivně diskutovat, formulovat a obhajovat své názory a postoje, respektovat názory druhých, umět jim naslouchat, pracovat s technologickými prostředky, zpracovávat a zaznamenávat podstatné myšlenky, zvládat slovní i mimoslovní komunikaci a zásady kulturního projevu a chování, snažit se dodržovat jazykové a stylistické normy.
4. **Sociální a personální kompetence** – posuzovat reálně své možnosti, stanovovat si cíle podle svých schopností, využít zkušeností jiných, přijímat hodnocení svých výsledků, radu i kritiku, pečovat o své zdraví, vzdělávat se, umět pracovat v týmu, přijímat a plnit odpovědně svěřené úkoly, umět plánovat, organizovat, řídit, podněcovat a hodnotit práci svou i kolektivní, předcházet konfliktům.

5. **Kompetence občanské, činnostní a k pracovnímu uplatnění** – znát svá práva i povinnosti, vnímat nespravedlnost a umět se jí bránit, respektovat sociální, kulturní a životní prostředí, vážit si tradic, kulturního dědictví a dále je rozvíjet.
6. **Kompetence k trávení volného času** (důležitá v zařízeních zájmového vzdělávání) – umět účelně a smysluplně trávit volný čas, umět si vybrat zájmové činnosti podle svých dispozic, zájmy rozvíjet organizovaně i individuálně, rozvíjet schopnost aktivně trávit volný čas jako kompenzaci stresových situací, umět odmítnout nevhodné nabídky pro trávení volného času (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

1.2 Pedagogika volného času

Z psychohygienického hlediska je volný čas důležitým prvkem našeho života. Znamená nejsvobodnější volbu činností v životě člověka. Využívání volného času by mělo mít takovou strukturu, aby vedlo k rozvoji osobnosti. Jedinec si tak prostřednictvím svých volnočasových aktivit rozvíjí své cíle, nachází uspokojování svých potřeb, začleňuje se do společnosti, zkrátka rozvíjí svou osobnost.

Významnou obsahovou náplní volného času je zájmová činnost. Přináší jedinci příjemné zážitky, uspokojení a různou míru aktivity. Přispívá k vytváření dobrého pocitu a seberealizace.

Volný čas je opakem nutné práce a povinností, dobou svobodného výběru činnosti, kterou děláme rádi a dobrovolně. Jde tedy o relaxaci, odpočinek, samovzdělávání a rozvíjení zájmů a zálib, jsme účastni společenského života. Zvláště volný čas dětí je třeba citlivě pedagogicky ovlivňovat. Na volný čas je možno pohlížet z mnoha různých pohledů. Jsou to např. pedagogicko psychologický, zdravotně hygienický, ekonomický, sociálně psychologický, politický a další. Tyto jednotlivé pohledy se však velmi prolínají a nelze je od sebe oddělit, jsou propojené.

Nejdůležitější funkcí výchovy ve volném čase je funkce výchovně vzdělávací, jejímž cílem je záměrné působení na jedince formou rekreačních, odpočinkových, dobrovolně vzdělávacích, společensky prospěšných a zájmových aktivit.

Další velmi důležitou funkcí je zdravotní funkce, kde se podporuje rozvoj duševní, tělesný i sociální. Jde o podporu v oblasti správných stravovacích a hygienických návyků, psychohygieny, pohybových aktivit, bezpečnosti a dalších. Při všech činnostech je nutné respektovat věk dítěte a jeho možnosti a schopnosti.

Poslední, neméně důležitou funkcí, je funkce sociální, jejímž úkolem je péče o děti v době po vyučování. Ta zajišťuje jejich bezpečnost, podporuje rozvoj komunikace, sociální interakce a sociálních kompetencí. Přispívá tak k socializaci jedince.

V dnešní době je kladen velký důraz na prevenci negativních vlivů (sociálně patologických jevů). Děti jsou neustále vystaveny tlaku médií, rodiče na ně nemají tolik času, společnost je nasycena kriminalitou a zápornými vzory chování, což může mít za následek záškoláctví, šikanování, drogovou závislost, alkoholismus, kouření, virtuální drogy a jinou kriminalitu. Snahou pedagogů a vychovatelů je těmto vlivům předcházet a případně je včas detekovat.

Způsob využívání volného času je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu, lidé mu však přiřkládají různý význam. Čas strávený povinnostmi a volnočasovými aktivitami by měl být v rovnováze. Velmi významně se na utváření životního stylu a tedy i na způsobu hospodaření s volným časem podílí rodina a její zázemí.

Pedagogika volného času se zaměřuje na výchovné a vzdělávací prostředky napomáhající nezávislému a smysluplnému využití volného času dětí, mládeže i dospělých. Zde hraje velkou roli osobnost vychovatele či pedagoga volného času. Je kladen důraz na jeho osobu, vlastnosti a přístup k dětem. Měl by být empatický, s pozitivním přístupem k životu, trpělivý, chápat, tvořivý, komunikativní, důsledný, spravedlivý. Nezbytností je smysl pro humor, umění naslouchat, pozitivní vztah k lidem a schopnost přizpůsobit se. Základem spolupráce vychovatele a dětí je vhodná motivace – důležitý prvek každé činnosti. Abychom dosáhli kvalitního výsledku jednotlivých činností, je třeba dodržovat obecně pedagogické zásady: cílevědomost, plánovitost, přiměřenost, poslušnost, názornost, jednotné výchovné působení, kladná a vhodná motivace. Ve výchově však platí i další požadavky, které bychom neměli přehlížet a dát jim prostor v uskutečňování. Jsou jimi požadavky dobrovolnosti, aktivity, seberealizace, zajímavosti, citovosti a citlivosti, evaluace a pedagogického ovlivňování.

Velký vliv na výchovu má prostředí, ve kterém se odehrává: rodina užší i širší, škola, vrstevníci, zaměstnání rodičů, komunita v místě bydliště, tradice, náboženství aj.

Role vychovatele je velmi důležitá a zodpovědná, ovlivní nás na dlouhá léta, mnohdy i na celý život. Rádi vzpomínáme na čas strávený zálibami a mezi kamarády v dětství. Často se naše vzpomínky pojí právě se školní družinou či jinými organizacemi vyplňujícími náš volný čas (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008; Pávková a kol., 2008; Průcha, 2006).

1.3 Vývoj lidského jedince a jeho stádia

Na formování a rozvoji každého jedince se podílejí různé faktory. Vývoj jedince ovlivňují od samého početí až do jeho smrti dědičné dispozice a zároveň podněty z prostředí (zejména sociokulturního), ve kterém žije. Tyto faktory působí ve vzájemné interakci. Na vývoji člověka se podílí výchova, prostředí a dědičnost.

Člověk je ve svém vývoji formován různými činiteli, např. rodinou a rodinnými vztahy, tradicemi v rodině, kamarády, spolužáky, učiteli, vychovateli, volnočasovými aktivitami a médií. Náš život je jako kniha. Má začátek a konec. Odehrává se v ní příběh, vždy s jiným dějem. Všichni jsme jedineční a nenapodobitelní.

Co je tedy vývoj lidského jedince? Je to určitá změna, kdy jedinec získává nové vlastnosti, stává se složitějším vnitřně i navenek a méně závislým na své okolí. Jak uvádí Říčan: „*Vývoj je řada zákonitých změn, které nastávají v zákonitém pořadí: tak a ne jinak.*“ (Říčan, 2004, s. 21)

Vývoj není plynulý, v různých stádiích se zpomaluje, aby opět po nějaké chvíli pokračoval. Jsou patrné rozdíly ve vývoji mezi dívkami a chlapci, děvčata zpravidla dospívají rychleji. Vyrovnávání nastává v dospělosti, kdy se dá říci, že vývojově jsme na stejné úrovni.

Od svého narození se jedinec neustále vyvíjí po stránce psychické, tělesné i citové. Psychický vývoj je ovlivňován do značné míry tělesným vývojem, a to především vývojem mozku a celým neurohormonálním systémem. Jak se bude jedinec vyvíjet nezávisí pouze na jeho genetické výbavě, ale i na vlivech prostředí, kde žije a žil ještě

v prenatalním stádiu vývoje (např. chování matky v těhotenství). Významný vliv na psychiku dítěte má funkčnost nebo disfunkčnost rodiny, dále pak vztahy mezi vrstevníky, další mezilidské vztahy a sociální vlivy. Ve vývoji jedince nesmíme zapomenout ani na vliv sebe samotného.

Vývoj jedince v průběhu života prochází řadou změn a různými typickými stádii. O stanovení těchto období se pokoušeli již dávno vývojoví psychologové. Ale i bez patřičného vzdělání jsme schopni některá vývojová stádia popsat, neboť vychází z biologického vývoje: nitroděložní (prenatální) období a porod, dětství, puberta, dospělost, stáří. Pro stanovení vývojového stádia lidského jedince jsou důležité biologické faktory, ale i sociální (např. vstup do školy).

Psychický vývoj není jen proudem změn, ale má svoji strukturu. Členíme jej na období, periody nebo fáze, které se navzájem liší viditelnými znaky, navazují jedna na druhou a jdou v určitém neměnném sledu. Pro tyto termíny se používá názvu „periodizace vývoje“. Vývojová periodizace má různé koncepce.

Z. Helus (2003) uvádí členění na tato období:

1. prenatalní	(nitroděložní)
2. kojenecké	(od narození do 1. roku života)
3. batolecí	(od 1 do 3 let věku)
4. předškolního věku dítěte	(od 3 do 6 let)
5. raného (mladšího) školního věku	(od 6 do 11 let)
6. pubescence	(od 11 do 15 let)
7. adolescence	(od 15 do 18-23 let)
8. rané dospělosti	(od 22 do 35 let)
9. střední dospělosti	(od 35 do 45 let)
10. pozdní či starší dospělosti	(od 45 do 60 let)
11. raného stáří	(od 60 do 70-75 let)
12. pravého stáří, respektive senia	(od 75 let)

P. Říčan (2004) dělí lidský život na tato období:

1. období prenatalní (od početí do narození)
2. kojenecké období (od narození do konce 1. roku)
3. období batolete (od 1 do 3 let věku)
4. období předškolního dítěte (od 3 do 6 let)
5. mladší školní věk (od 6 do 11 let)
6. pubescence (od 11 do 15 let)
7. adolescence (od 15 do 20 let)
8. mladá dospělost (od 20 do 30 let)
9. 30. léta (od 30 do 40 let)
10. 40. léta (od 40 do 50 let)
11. 50. léta (od 50 do 60 let)
12. život po šedesátce (stáří)

Je třeba zmínit, že výše uvedené věkové hranice jsou přibližné, tempo vývoje jedince (respektive věk přechodu z období do období) je ovlivněno mnoha faktory a může se v závislosti na nich do určité míry měnit.

Každý vzdělavatel i vychovatel musí brát zřetel na to, s jakou věkovou kategorií pracuje, znát její specifika a vhodně zařazovat jednotlivé činnosti tak, aby podporovaly zdravý vývoj každého jedince (Říčan, 2004; Helus, 2003).

1.4 Obecná charakteristika dětí mladšího školního věku

Předložená bakalářská práce je ve své praktické části zaměřena na děti mladšího školního věku (6 – 11 let), se kterými pracuji ve své profesi vychovatelky ve školní družině.

Mladší školní věk je obdobím poměrně klidným, nebouřlivým a také šťastným, na rozdíl od období bezprostředně předcházejícího a následujícího. Školním se nazývá proto, že dítěti začíná povinná školní docházka, což je pro něj radikální životní změna. Ta udává ráz dalších let více než cokoli jiného a ovlivňuje dítě během další cesty

životem. Toto období lze také označit jako věk střízlivého realizmu (Helus, 2003; Langmeier, Krejčířová, 1998; Říčan, 2004)

1.4.1 Tělesný a motorický vývoj dětí

Tělesný vývoj během tohoto období je většinou rovnoměrně plynulý. Dnešní děti jsou znatelně větší a silnější, než tomu bylo před 30 lety. Dítě roste plynule v etapách a dosahuje výšky průměrně od 120 do 145 cm. Na počátku období bývají děvčata menší, k jeho konci však hochy zpravidla přerostou. Postupně dorůstá trvalý chrup, rysy obličeje se přibližují dospělé podobě. Mozek na počátku tohoto období stále ještě roste, avšak kolem 10 let se jeho růst výrazně zpomalí a je již téměř zcela vyvinut. Nadále se budou zdokonalovat už jen nervová spojení mezi jeho buňkami. Dochází zároveň k osifikaci (kostnatění). Na konci tohoto období u dívek začíná prepuberta (vývin druhotných pohlavních znaků), u chlapců nastupuje později.

Obdivuhodná pro toto období je výkonnost dětského organismu, dítě je v neustálém pohybu. Špatně ještě hospodaří se svými silami, snadno se unaví, ale po námaze a vyčerpání velmi rychle nabírá nové síly.

Motorický vývoj člověka je tak propojen s vývojem tělesným, že pokládám za dobré je posuzovat společně. Pohyby vykonávané velkými svaly jsou již zcela dokonalé. Děti jsou obratné (dobře skáčou přes švihadlo, jezdí na kole, lépe hází míčem), rychlé a snaží se o přesnost. Tělesná obratnost a síla rozhodují, zejména u chlapců, o jejich postavení v kolektivu. Růst síly a zdokonalování se v hrubé motorice má zřetelný vzestup. Roste zájem o pohybové hry a o sportovní výkony, které vyžadují obratnost, vytrvalost a sílu. Dítě ve školním věku si je dobře vědomo svých úspěchů i nezdarů a začíná své vlastní dovednosti poměřovat s výkony druhých. Dotváří se koordinace mezi zrakem a jemnými pohyby prstů (psaní, kreslení), tedy v jemné motorice.

V dnešní době vlivem špatného životního stylu přibývá dětí pohodlných, čímž se mohou stát až neobratnými. Děti se málo pohybují, netráví tolik času pohybovými aktivitami, velmi často svůj volný čas věnují sedavým činnostem, jako je např. sledování TV a hraní počítačových her (Langmeier, Krejčířová, 1998).

1.4.2 Intelektuální vývoj

S nástupem do školy dělá dítě v rozumovém vývoji pokroky. Jednak tím, že ho škola přiměje pracovat, ale zároveň jej učí myslet. Dítě se učí myšlenkovým obrátům, které se stávají běžnou záležitostí v jeho životě. Začíná se měnit způsob pohledu na svět. V rozumovém vývoji mezi dětmi jsou patrné rozdíly. Někteří žáci jsou schopni v tomto věku zvládat logicky složitější celky a samostatně se orientovat, jiní k tomu potřebují pomoc. Paměť lépe funguje proto, že je řízena střízlivým realismem a neovládají ji dětská přání a city. Logická paměť a schopnost abstraktně logických operací se začíná rozvíjet. Myšlení se stává kritičtější a přesnějším.

Řeč školního dítěte se zdokonaluje, je však důležité, jakým způsobem je používána. Ve školním věku roste výrazně slovní zásoba, zvyšuje se délka a složitost vět. Tím větší je ale riziko, že dítě pochytlí vulgarismy, násilí, urážky a jiné negativní projevy chování.

Mravní vědomí a jednání se postupně formuje, přejímají se mravní zásady a normy. Dítě zpočátku ještě bezmezně vzhlíží k autoritě, která se však postupně přesouvá z rodiny do školy (Helus, 2003; Langmeier, Krejčířová, 1998; Říčan, 2004).

1.4.3 Vývoj zájmů

Hra je pro dítě mladšího školního věku stále nejdůležitějším zájmem. Mění se její charakter a to především v napodobování reálné skutečnosti. Stává se složitější, více promyšlenou a plánovanou. Nastupují více hry s dodržováním pravidel a postihů při jejich nedodržení. Projevuje se zde snaha po dosažení úspěchu. V tomto období stojí hra a práce vedle sebe jako odlišné činnosti se zvláštním zaměřením. Dítě by mělo vědět, kdy je čas na práci, na druhé straně ale potřebuje volnost při hře. Tyto dětské činnosti se navzájem prolínají a ovlivňují. Děti mají rády hry společenské, při kterých se učí spolupracovat. V průběhu tohoto období si dítě začíná vybírat své vlastní zájmové činnosti, jak tomu dříve nebylo. Často však od těchto zájmů upouští (nejsou ještě dostatečně hluboké a trvalé) a hledá si nové naplnění volného času. Vyhledává především neformální skupiny. Vývojově důležitou zábavou chlapců i dívek je vytváření tajných skupinek, které mívají tajné heslo, jméno atd. Nemívají dlouhého trvání, ale děti zde trénují vzájemnost, toleranci a komunikaci.

Pro správný vývoj osobnosti je důležitý kontakt s vrstevníky. Důležité je soutěžení a kontaktní skupinové sporty, při nichž dítě vybíjí energii, ale i případnou agresi.

Po nástupu do školy se dítěti otevírá svět knihy. Naučí se číst a to je skutečný vývojový skok. Některé děti se tak stávají vášnivými čtenáři, jiní vidí knížku pouze ve škole. Chlapci se zajímají převážně o dobrodružnou literaturu, časopisy a knihy s tematikou dle jejich zájmů. Dívky rády čtou knihy o zvířatech, dívčí časopisy a začínají číst dívčí romány. Důležitou roli ještě mají pohádky, i na ně však děti již pohlížejí realističtěji (Helus, 2003; Langmeier, Krejčířová, 1998; Říčan, 2004).

1.4.4 Vliv vrstevnické skupiny

Jako v předchozích obdobích i zde hrají svoji roli sourozenci a rodina, která je stále velmi důležitým článkem vývoje jak po stránce citové, tak existenční. Novou roli nyní získávají spolužáci. Vrstevníci jsou kamarády, ale i soupeři, učí se společně komunikovat, spolupracovat, navzájem se tolerovat. Mezi vrstevníky si dítě hledá kamarády, spojence. Stále zde přetrvává kamarádství mezi dětmi stejného pohlaví.

Zpočátku jsou spolužáci nediferenciovanou skupinou, jsou si navzájem rovni. Postupem času dochází k rozdělení třídy a děti získávají ve své skupině vrstevníků různé role, které se liší svým obsahem i sociálním postavením jedince ve společnosti. V tomto prostředí probíhá proces zvaný socializace. V něm přebírá dítě určité vzorce chování, jednání, zásad a norem. Jedinec ještě potřebuje vedení, které by mělo být nenásilné a opatrné.

Ke konci období začínají být děti kritické ke svému okolí i k sobě samotným. Mohou se objevovat první vzpoury, pubescentní negativismus, útoky na rodiče a jiné autority. Toto jednání má však svůj opodstatněný význam, dítě se vymaňuje ze svých citových závislostí na druhých a vytváří si nové citové vazby, což je počátkem přechodu od dětství k dospělosti (Helus, 2003; Langmeier, Krejčířová, 1998; Říčan, 2004).

1.5 Charakteristika regionu Sedlčansko

Přibližně 50 kilometrů jižně od Prahy se nachází malebný kout Středního Povltaví Sedlčansko. Místo, kde se stýkají jižní a střední Čechy, má svou bohatou a pozoruhodnou historii. Krajina v minulosti spíše opomíjená, dnes stále více objeovovaná a ceněná pro svou krásnou přírodu i historické památky. Je to kopcovitý kraj s kamenitými poli, žulovými skalisky, balvany v lesích a pastvinami. Uprostřed přírody, v tichu lesních cest, v místech neobvyklého klidu a nádherných výhledů, můžeme najít vzácné chvíle k odpočinku.

Řeka Vltava, téměř tvořící západní hranici regionu, sloužila v minulosti jako významné dopravní spojení jižních Čech i Sedlčanska s Prahou. Když vody Slapské, Kamýcké a Orlické přehrady zatopily hluboké koryto, plavecké hospody a vaziště vorů, vznikla rozsáhlá rekreační oblast. Vltavské přítoky Mastník a Brzina mají místy značný spád, dříve využívané četnými mlýny.

Archeologické nálezy dokládají zalidňování oblasti již v době bronzové, významné bylo keltské sídlo na Hrazanech. Ve středověku se u Milešova, Krásné Hory, Nového Knína i Sedlčan těžilo zlato. Dodnes je řada míst spojena s pobytem mistra Jana Husa např. na Petrovicku, kde můžeme najít výjimečný viklan, tzv. Husovu kazatelnu. Ráz krajiny je nenapodobitelně dotvářen četnými kostelíky, kapličkami a zámečky. Na krásu našeho kraje lze pohlédnout z mnoha rozmanitých rozhleden.

Sedlčany, přirozené centrum regionu, byly již ve 13. stol. správním centrem Vltavského kraje. Patřily Rožmberkům a za jejich panství měly výsady královských měst. Rožmberský erb, pětulistou růží, převzalo město i do svého znaku. Koncem 16. stol. vlastnil Sedlčany známý jihočeský rybníkář Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan. U Sedlčan založil Musík (největší rybník v kraji) a mnoho jiných rybníků. Dalším významným rodem na Sedlčansku byl rod Lobkowiczů, který vlastnil hrad ze 13. století na Vysokém Chlumci. Zde také můžeme najít Lobkowiczský pivovar, kde se každoročně konají letní pivní slavnosti, ale i Muzeum vesnických staveb středního Povltaví, pobočku Hornického muzea Příbram. Do tohoto muzejního zařízení jsou přenášeny vybrané typy nejhroženějších lidových staveb, které by v regionu na svém původním místě zanikly. Vlastní činnost muzea je zaměřena na sběr strojů, náradí

a náčiní, včetně zařízení tvořících interiér lidového obydlí. Získané předměty mají odrážet sociální rozvrstvení obyvatel Středního Povltaví na přelomu 19. a 20. století.

Přímo v Sedlčanech se nachází významné muzeum zaměřené na historii regionu. Bylo vybudováno v roce 2002 v objektu staré radnice na sedlčanském náměstí T. G. Masaryka. Nová moderní expozice přibližuje prostřednictvím nálezů, dokumentů a předmětů ze Sedlčanska vývoj regionu (a v podstatě celé lidské společnosti) od pravěku až do časů nedávno minulých. Stálé expozici patří sedm sálů ve dvou patrech, součástí muzea je také kavárna, sloužící zároveň jako galerie krátkodobým výstavním akcím, a přednáškový sál (knihovna/badatelna).

Ve společenském životě města a okolí má důležitou roli kulturní dům nesoucí jméno hudebního skladatele Josefa Suka, rodáka z blízkých Křečovic (každoroční hudební festival Sukovy Sedlčany). Obnovena byla i tradice slavností Rosa (připomíná událost z husitské revoluce, kdy Sedlčanští údajně porazili husitské vojsko v boji o město). Sportovním centrem je Sedlčanská kotlina, dějiště terénních motocyklových a automobilových závodů a také MS v kvadriatlonu.

Zároveň bych se chtěla zmínit o historii naší obce, neboť dříve v ní vyrůstají a je nejbližším prostředím, které poznávají. Krásná Hora nad Vltavou leží 17 km jihozápadně od Sedlčan a 3 km od řeky Vltavy, v nadmořské výšce 435 m. Nejvyšším místním vrchem je Strážník, ze kterého je krásný výhled do okolí.

Název Krásné Hory vznikl z původního jména Krasnaja Hora – Červená Hora. Název obce není odvozen, jak by mnohé z nás napadlo, od dominantní hory, ale od původní činnosti obyvatel, dolování zlata a antimonu. Slovo „krásná“ pochází od obyvatel, kteří tu nacházeli červenou „krásnou“ rudu a přidali toto slovo k pojmenování hora, což v původní slovanštině znamenalo důl. Obec se původně jmenovala pouze Krásná Hora, ale roku 1907 byl k původnímu názvu přidán přídomek „nad Vltavou“, aby se předešlo záměně s dalšími stejně nazývanými místy v Čechách.

Obec byla ve své minulosti proslulá těžbou zlata, z něhož král Jan Lucemburský dal razit zlaté mince. Neví se však, kdy byla přesně založena. Ve 13. století zde stávala osada, ve které se zlato již těžilo. Ve 14. století těžba tohoto drahého kovu úspěšně pokračovala a původně malá osada se začala postupně rozrůstat. Město získalo řadu

privilegií. V 16. století patřila Krásná Hora i s doly ke královskému majetku a byla připojena k panství na Karlštejně. Když ji ale v pol. 16. století koupil Jan Vorel z Plavče, přišla o veškerá svá práva, která jí král zaručoval. To mělo za následek nárůst nepokojů, jež vyvrcholily povstáním proti vrchnosti. Vzpouora však byla potlačena a její účastníci tvrdě potrestáni. Po třicetileté válce těžba upadla a obec postupně chudla. Následně byla prodána pánovi na Vysokém Chlumci. Za jeho správy byla těžba zlata zastavena úplně a obnovena až v pozdějších letech, ale pouze částečně. Větší úspěch pak měla těžba antimonu, který se zde těžil v 19. a 20. století. Největšího rozkvětu dosáhly doly koncem 19. století.

V Krásné Hoře naleznete velké obdélníkové náměstí, radniční věž s hodinami, barokní sloup se soškou Panny Marie a kamenný korec, což je dutá míra na obilí. Místní chloubou je kostel sv. Mikuláše. Jeho vznik není přesně znám. V obci měla předky spisovatelka Eliška Krásnohorská a básník K. H. Mácha. Potomci Máchova rodu zde žijí dodnes (Habart, 1995; www.sedlcansko.cz).

1.6 Lidové zvyky a řemesla v Čechách a na Moravě

Lidovou kulturu ovlivňovaly přírodní podmínky, hospodářské potřeby, ekonomické možnosti venkova a sociální postavení obyvatel. V závislosti na nich se rozvíjely různé tradice, což je souhrn ustálených zvyklostí, obyčejů zachovávaných pokoleními, názorů a myšlenek přecházejících z generace na generaci. Podobné podmínky a okolnosti ovlivnily i vznik a rozvoj řemesel (Janotka, 1984; Vondruška, 2005).

1.6.1 Řemesla

Tradičně se řemesla nejvíce rozvíjela v krajích zemědělského charakteru, kde převažovala malovýroba samozásobitelského typu. Kromě zemědělství existovala řada druhů výrob nezbytných pro provoz usedlosti i život lidí. Probíhaly v podstatě ve třech základních formách. Nejjednodušší byla domácí výroba - hospodář či hospodyně si zhotovovali sami potřebné věci pro sebe i své nejbližší okolí. Šlo o výrobky velice jednoduché (např. součástky rozbitého a polámaného nářadí). Určitou přechodnou formou mezi touto domácí prací a řemeslem byla výroba domácká. Uplatňovala se tu už

určitá specializace. Zhotovovalo se větší množství předmětů na prodej. Domácká výroba např. dřevěných výrobků, košíků, krajek, výšivek však stále sloužila jen jako doplněk obživy. Třetí stupeň výroby předmětů, jež patřily do tradiční hmotné kultury českého venkova, představovala některá řemesla. Řemeslo je vlastně činnost zabývající se výrobou různých předmětů denní potřeby, prováděním oprav apod. pomocí ručních nástrojů nebo jednoduchých strojů. Řemeslník musel být vždy vyučen. Řemeslo bylo pro výrobce hlavním zaměstnáním.

Největší rozmach řemeslné výroby pravděpodobně nastal zakládáním měst ve středověku a s tím spojenými cechovními organizacemi, neboť cechy plnily funkci ekonomickou, reprezentativní, dozorčí i charitativní. Hlavním významem cechů ale bylo ovládnutí trhu, k čemuž jim dopomáhala různá privilegia udělená vrchností. Cechy měly zavedena pravidla chování svých členů. Existence cechů neumožnila dostatečný rozvoj domácí ekonomiky a tržních vztahů, trh byl ale uchráněn výkyvů.

Dřevořezba zdobila řadu zemědělských předmětů (oje vozů, hřídele pluhů), nábytek a také drobné předměty denní potřeby (dřeváky, lžíce, putny, nádoby na pití). Plastická řezba byla uplatňována při výrobě betlémů. Betlémy jsou spjaty s církevní oslavou Vánoc. Na Příbramsku se zhotovovaly hornické betlémy.

Hrnčířská výroba byla rozšířena po celém území. Keramické výrobky se staly běžnou součástí života, užívaly se při přípravě jídla, stolování, k ukládání potravin.

Se životem na venkově a hlavně se zemědělstvím bylo spjato i **zpracování železa**. Většina předmětů, které zhotovovali kováři, byla určena k praktické potřebě. Výrobky měly jednoduché tvary, zdobené se uplatňovalo jen v některých případech. Kovář vyráběl podkovy, hřebíky, železné hřeby bran, kuchyňské potřeby - plechy na pečení, vidlice k peci, kotlíky, hrnce. Umělecké kovářství se uplatňovalo především při výrobě zdobených pantů dveří, skříní truhel, klik mříží oken a vrat, kašen apod.

Dalším krásným řemeslem bylo **krajkářství**. Krajka je vzdušná prolamovaná látka zdobená otvory jemných vzorů, zhotovovaná původně ručně paličkováním, háčkováním, vyšíváním, popř. pletením nebo síťováním k dekoraci šatů, prádla, ubrusů apod. Krajky měly funkci odlehčující a zdobnou. Vyráběly se z bavlny, lnu, konopí, surového hedvábí, ze zlaté a stříbrné nitě, v rezné, bílé nebo pestré barevnosti. Velmi

používaná byla také výšivka. Původ vyšívání je v praktické potřebě spojit dvě části tkaniny, olemovat kraje, zpevnit, zúžit část oděvu. Má však i další funkce - magickou, ochrannou, estetickou. Některé motivy vyjadřovaly symboly ochrany, štěstí, plodnosti, lásky. Výšivky měly dvojí základní využití. Objevovaly se na krojích mužských i ženských. Vyšívaly se pleny, košile, šátky na hlavu, živůtky, kabátky, zástěry, sukně, stuhy do vlasů, čepce, obuv i kožichy. Do druhé skupiny lze zařadit interiérové a zvykoslovné textilie.

V Čechách a na Moravě byly velice rozšířené **výrobky z proutí**. Pletlo se z vrbového proutí. Na hrubší koše se používalo surové neloupané proutí. Na jemnější práce se proutí loupalo, případně štípalo. Způsobů pletení je velice mnoho. Předměty se zhotovovaly doma nebo v řemeslnických dílnách.

Tradice českého **sklářství** sahá až do 14. století. Ve 2. polovině 18. století začalo vznikat sklo lidové. Vyráběly se menší hruškovité nebo šestiboké lahvičky s úzkým hrdlem, malované emailovými barvami, malé lahvičky na šňupací tabák, skleněné tabulky, na něž se malovaly obrázky. Technika zhotovení obrázku na skle spočívala v tzv. podmalbě. Pod sklo se položila šablona (rytina nebo malovaný obrázek), kterou autor obkresloval. Nakonec se malba přelepila tmavým podkladem, přetřela stříbrnou barvou apod. Obrázek se pak ještě vsazoval do dřevěného rámečku. Obrázky sloužily jako výzdoba světnic a většinou měly náboženskou tematiku.

Tkalcovstvím se v českých zemích zabývali především muži, zatímco ženy vykonávaly jen pomocné práce. Základními materiály k výrobě lidového textilu byly len, konopí, vlna, výjimečně hedvábí a od 19. století bavlna. Plátna, valchované vlněné a polovlněné látky zůstávaly většinou v přírodních rezných barvách. Konopí a lněné plátno se tkalo na celém území českých zemí. Hrubé druhy plátna sloužily jako pytle a plachty, jednobarevná plátna střední kvality se používala na součásti mužského pracovního oděvu (košile, kalhoty, vesty), na ženské všední košile, sukně a zástěry, na prostěradla, ubrusy. Tenká plátna byla materiálem k šití svátečních oděvů.

Dalším velmi běžným a dostupným materiálem byla **sláma**. Pro výrobu se používala především sláma žitná, mlácená (stébla zůstala neporušená). Ze svazků slámy se pletly stáčením od středu ošatky na chleba, zásobnice na mouku, peří, sůl, včelí úly, slepičí

kukaně a další předměty. Pletly se také zvykoslovné předměty. Nastříhaná stébla bez kolínek se namáčejí v horké vodě, aby změkla. Tento typ výrobků dnes užíváme jako vánoční ozdoby, ale původně sloužil jako součást dožínkových věnců.

Dlouholetou tradici mají v Čechách **perníky**. Zhruba od 18. století se pekly medové perníky, vytlačené do dřevěných forem z hruškového dřeva. Oblíbené a známé formy byly srdce, koník, husar, panenka. Těsto se připravovalo z režné mouky, medu a koření. Odležené těsto se stlačelo rukou do formy, vyklopilo a peklo se v pecích. Perníkáři začali časem med nahrazovat cukrem a techniku výroby perníků z forem vystřídalo vykrajování plechovými formami. Perníky se zdobily cukrovou polevou a lepením obrázků.

Na počátku našeho století vzniklo **vizovické pečivo** a navázalo tak na dávnou českou tradici vánočního dekorativního pečiva. Těsto z mouky a vody, popř. lžíce octa se důkladně propracuje a nechá odpočinout. Z válečků těsta se pak tvarují různé figurky. Tvary se při úpravě nastřihávají nůžkami nebo nařezávají nožem.

Také se u nás zpracovávalo **kukuřičné šustí**. Je to tradiční materiál, který se u nás rozšířil od 17. století. Z usušených lupenů obalujících kukuřičné klasy se vytvářejí figurky zobrazující jednotlivé činnosti na venkově nebo témata spojená se svátky. Šustí se před použitím musí namočit do vody, aby se s ním lépe pracovalo. Někde se pomocí síry ještě bělí. Ze šustí se také zhotovovaly užitkové předměty jako krabičky, podložky, kabely apod. (www.klic.cz/remesla).

1.6.2 Lidové zvyky

Lidové zvyky nejsou zpravidla založeny na křesťanské tradici, ale na tradici pohanské nebo krajové. V minulých dobách byli lidé hodně věřící a zároveň pověřiví, neboť se setkávali s velkým množstvím přírodních úkazů, které si na rozdíl do nás neuměli vědecky vysvětlit. Kalendářní rok byl prostoupen četnými tradičními zvyky. Naši předkové si díky závislosti na zemědělství dobře uvědomovali sílu přírody a uměli využít jejích zdrojů. Věnovali pozornost přírodním proměnám, přírodu oslavovali a pojili s ní mnoho zvyků. Lidoví umělci byli nevyškolení lidé, kteří své zkušenosti a umění získávali předáváním z generace na generaci.

Z tradic, které se alespoň částečně dosud dochovaly, uvádím příklady tradičních zvyků spojených s jednotlivými ročními obdobími:

Jaro

- Hlavními svátky tohoto období jsou Velikonoce (pohyblivé svátky - první neděle po prvním jarním úplňku) a jim předcházející čtyřicetidenní postní doba. Z náboženského pohledu jde o oslavu ukřižování a zmrtvýchvstání Ježíše Krista, symboly jsou beránek a svíce. Zároveň s jarním lidovým velikonočním zvykem (ve kterém vajíčko bylo symbolem plodnosti, lásky a věrnosti, ale také symbolem jara, slunce, tepla, radosti, nového života) souvisí zdobení kraslic. Původně se zdobila pouze plná vejce a byla určena jako velikonoční dar. Kraslice se zdobily několika různými způsoby. Také se pletou pomlázky z vrbového proutí.
- Filipojakubská noc (čarodějnice) je nocí čar a kouzel a připadá vždy na poslední dubnovou noc. Lidé se pomocí pálení ohňů a náboženských symbolů bránili čarovným kouzlům. Zároveň se v některých obcích dodržuje stavění májí. Máje staví většinou svobodní hoši svým nevěstám, v poslední době se staví i máje obecní.

Léto

- Letnice se slaví 7 týdnů po Velikonocích v době letního slunovratu. Z náboženského pohledu jsou propojeny se Svatodušními svátky. Na Moravě se s tímto svátkem tradičně pojí Jízda králů, kdy je chasa přestrojena za krále, královnu a jejich družinu a projíždí tak vesnicí.
- Celým létem jsou prostoupeny poutě. Kdysi se chodívalo procesím na různá místa (kostely, kaple,...), která měla duchovní sílu. I dnes se takovéto poutě konají na velmi významných místech (Svatá Hora u Příbrami, Velehrad).

Podzim

- Vyvrcholením celoroční práce v zemědělství byly a někde jsou dodnes dožínky (či dočesná ve chmelařských oblastech, vinobraní,...).
- Podobným svátkem jako poutě bývala posvícení (vysvěcení kostela). Konala se v době po žních, především v listopadu a říjnu.

- Dušičky jsou dnem vzpomínek na zemřelé, hroby se zdobí věnečky a svícemi, které mají podle tradic pomoci najít cestu zbloudilým duším.

Zima

- Zima je především dobou adventu, radostného očekávání Vánoc. Symbolem je adventní věnec, jehož 4 svíce symbolizují 4 adventní neděle. Jeho průběh a čekání na Ježíška dětem zpříjemňují různé adventní kalendáře. Nejznámější postavou tohoto období je sv. Mikuláš. V jeho předvečer (5. prosince) chodí k dětem Mikuláš, anděl a čert.
- 4. prosince má svátek Barbora, patronka věží, horníků, hasičů aj. Chodíme na třešňové větvičky, které mají do Vánoc rozkvést. Kdysi se věřilo, že se svobodná dívka, které barboroky vykvetou do Štědrého dne, do roka vdá.
- Vánoce jsou především oslavou narození Ježíška, o půlnoci mezi 24. a 25. prosincem se tradičně chodí na půlnoční mši, kostel bývá slavnostně vyzdoben a jsou v něm umístěny jesličky. Hlavními dny jsou Štědrý den (24.12.), Boží hod vánoční (25.12.) a svátek sv. Štěpána (26.12.). K vánočním svátkům se pojí celá řada lidových zvyků od rozmanitých pověr až po různé obyčeje (jesličky, jmelí, stromeček, koledy, půst a zlaté prasátko, třesení bezem, lití olova, krájení jablka, házení pantoflem, pečení vánočky a cukroví, vaření kuby, ad.).
- Oslavy Nového roku začínají již poslední večer roku minulého (Silvestr), chození do kostela a děkování za uplynulý rok ale většinou vystřídaly bujaré veselice.
- Období Vánoc končí 6. ledna svátkem Tří králů. V kostele se světí voda a křída, kterou pak symboličtí Tři králové značí dveře domů (K+M+B).
- 2.2. se slaví Hromnice, v ten den požehnané svíčky se nosily do domovů, aby chránily jejich obyvatele a úrodu před nepřízní počasí, hlavně při bouřkách.
- Masopust je obdobím veselí začínající 6. ledna a končící popeleční středou, kdy začíná čtyřicetidenní postní doba před Velikonocemi (Janotka, 1984; Vondruška, 2005).

1.7 Projekty, projektové vyučování, projektová metoda

Současné vyučování má žáky naučit vyhledávat a zpracovávat poznatky, vybavit je metodami řešení problémů, rozvíjet schopnost samostatného studia. Zároveň je má motivovat k učení se zájmem a ochotou. K tomu velmi efektivně přispívá zařazování projektového vyučování do výuky.

Projektové vyučování vytváří prostor pro rozvoj samostatnosti a spoluzodpovědnosti, pro integraci poznatků z různých oborů, přispívá k rozvíjení klíčových kompetencí. Je založeno na projektové metodě, která vychází z realizace výukových projektů.

Termín projekt používáme pro označení komplexní vyučovací metody nebo organizační formy vyučování. Projekty mohou mít formu propojených témat, praktických problémů z reálného života nebo praktické činnosti vedoucí k vytvoření nějakého výrobku či jiného produktu (Průcha, Walterová, Mareš, 2008; Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009).

1.7.1 Historie projektů

Projektové vyučování je moderní metodou vzdělávání, zrozenou koncem 19. a začátkem 20. století, tedy více než před sto lety. Vycházelo z kritiky tzv. herbartovské školy. Ta byla základním modelem vyučování v Evropě i Americe. Terčem kritiky byl především způsob učení žáka založený na jeho pasivitě. Velkou kritičkou herbartovské školy byla E. Keyová, švédská lékařka, která propagovala dětskou zvědavost a přirozenou aktivitu. 20. století nazvala „stoletím dítěte“.

Obrat v pedagogickém myšlení přineslo hnutí „reformní pedagogika“, nazývané také „hnutí nové výchovy“. Základní metodou zde byla vlastní práce dětí.

První ucelenou studii o projektovém vyučování napsal W. H. Kilpatrick v roce 1918. Pragmatickou pedagogiku v USA popisoval také John Dewey.

V Čechách se ve 20. a 30. letech 20. stol. projektové vyučování zkoušelo na obecných a měšťanských školách. Vztah k regionu byl významným principem výběru tématu. Již Jan Amos Komenský prosazoval pedagogickou zásadu poznávání od nejbližšího ke vzdálenému a změnou výukových metod se zabýval např. v díle Škola

hrou. Vyučování projektovou metodou tedy není zcela nové. Vlivem vědeckotechnické revoluce se začalo uvažovat o změnách ve výuce a začaly se používat metody jako je projektová.

V období 1. republiky se kladl důraz na vlastní žákovo samovzdělávání a objevování. Praktické zkušenosti získané vlastní individuální prací byly stejně důležité jako teoretické znalosti. Průkopníky a reformátory při zavádění projektového vyučování do českých škol byli Václav Příhoda a Stanislav Vrána.

Po padesátileté pauze se projektové vyučování znovu objevilo až v 90. letech 20. století. Tomuto znovuobjevenému trendu velice napomohlo vydání vzdělávacích programů *Obecná škola* a *Národní škola*, díky nimž se mohly upravit učební plány a rozvrhy hodin. Dalším významným krokem bylo uzákonění rámcových vzdělávacích programů (RVP) a tvorba školních vzdělávacích programů (ŠVP) (Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009).

1.7.2 Projektová metoda, tematické vyučování

V současné době jsou požadavky na vzdělávání ovlivněny sociologickým i ekonomickým vývojem, vzdělávání se má individualizovat a diferencovat na úrovni žáků i na úrovni jednotlivých vzdělávacích zařízení. Mění se charakter práce a vědy, informace všeho druhu jsou stále rychleji a snadněji přístupné, situace dětí a mládeže se neustále mění.

Projektové vyučování je vzdělávání založené na aktivním přístupu žáka k vlastnímu učení. Posiluje seberealizaci, rozvíjí schopnosti, komunikaci a klíčové kompetence, naplňuje potřeby a zájmy. Žák za něj přebírá plnou odpovědnost. Od motivace, mapování, třídění a řešení systematicky směřuje ke konkrétnímu produktu.

Projektová metoda nabízí velmi mnoho realizačních variant, nástrojů i výstupů. Vyznačuje se především svou organizovaností, promyšleností a zacílením. Je teoretická i praktická. Vyhovuje potřebám a zájmům žáků i pedagogů, má vždy jedno základní téma, komplexně ovlivňuje osobnost žáka. Vyžaduje od žáka převzetí odpovědnosti za vlastní učení, pedagog plní roli pomocnou a poradní. Zkoumá problém z různých úhlů pohledu, směřuje k upotřebení v životě. Výsledný produkt projektu posiluje smysl

učení, důležité je i zaznamenávání průběhu učení. Další nespornou výhodou je založení na týmové spolupráci dětí. V konečném důsledku propojuje život školy se životem obce a celé společnosti.

Projektové vyučování má i svá úskalí. Není vždy možné dodržet zásadu postupnosti od jednoduššího ke složitějšímu, od známého k neznámému. Zároveň je realizace projektu zpravidla časově i organizačně náročná. Při realizaci projektů mohou nastat situace, které nelze předem předvídat a připravit se na ně (Vodáková, Dytrtová, Cettlová, Beránek, 2007).

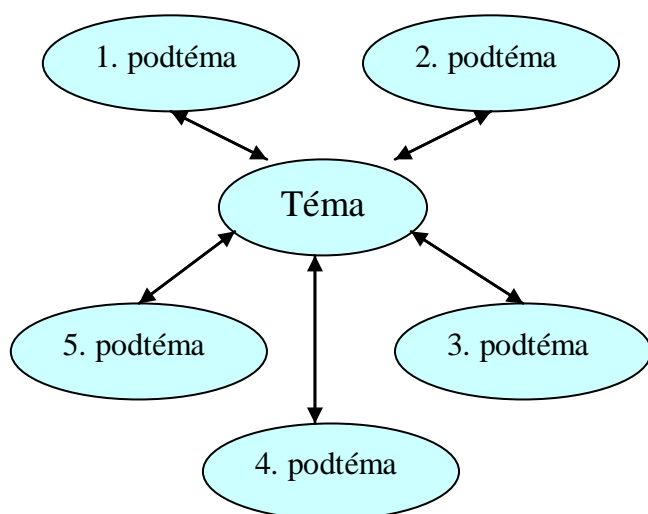
Projektová metoda posiluje motivaci žáků a učí mimo jiné důležitým životním dovednostem: spolupracovat, diskutovat, formulovat názory, řešit problémy, tvořit, hledat informace atd. Je tedy vhodná jak pro školní výuku, tak pro volnočasové aktivity, jako je družina. Projekty mohou zpestřit činnosti při volnočasových aktivitách. Musíme vždy dbát na věk a schopnosti dítěte, řádně jej motivovat, aby úkol přijal a chtěl daný problém řešit a dosáhnout tak výsledného produktu. Učitel či vychovatel vhodně volí smysluplné téma, plánuje a promýšlí úkoly a udržuje stálý zájem o projekt. Pro děti mladšího školního věku je vhodné plánovat projekty krátkodobého nebo střednědobého charakteru. U dlouhodobých projektů by mohlo dojít k poklesu či ztrátě zájmu o projekt a výsledku by tak nemuselo být dosaženo.

Tematické vyučování na rozdíl od projektového vychází z daného konkrétního tématu. Toto téma je ústřední a navazují na něj podtémata, která mohou prolínat do různých předmětů. Tematická výuka nachází své uplatnění i při sbírání informací pro následnou realizaci projektu. Zásadním rozdílem obou metod je, že tematická výuka rozpracovává téma do šířky, zatímco projekt je přímou cestou k výslednému produktu.

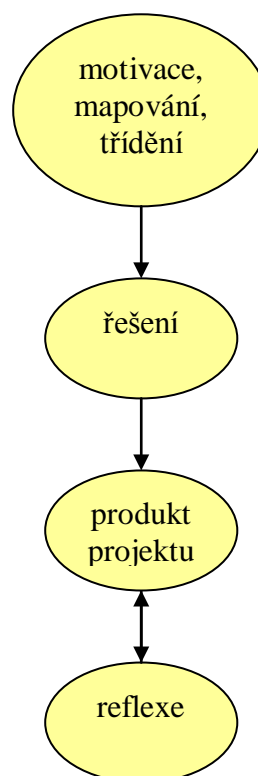
Schéma 1: Rozdíl tématického a projektového vyučování

(Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009, s. 15)

Tematická výuka

Projekt

Aby bylo dosaženo kvalitního výsledku v projektu, musíme dbát na vhodný výběr a formulaci tématu, rozpracování do dílčích částí, dobrou organizaci, materiální zázemí a vybavenost prostředí (Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009).

1.7.3 Typy projektů

Projekty bychom mohli rozdělit do několika typů podle:

- navrhovatele – strukturovaný (je dané téma, postup i způsob zpracování), nestrukturovaný (samostatná činnost žáka od zadání až po prezentaci výsledku)
- účelu a zaměření – účel a zaměření jsou v těsné vazbě na dokončení výstupu a musí je mít žák i pedagog na zřeteli po celou dobu trvání projektu

- délky – krátkodobé (1-2 dny), střednědobé (většinou týdenní), dlouhodobé (měsíční až roční)
- počtu zúčastněných – individuální, kolektivní
- místa realizace – školní, domácí, v rámci mimoškolní činnosti
- informačních zdrojů – volný (zdroj informací si žák opatřuje sám), vázaný (informační zdroje má žák k dispozici), kombinovaný (žák obdržené zdroje sám nadále rozšiřuje)
- způsobu organizace (školní projekty) – jednopředmětové, v rámci příbuzných předmětů v jedné vzdělávací oblasti, v rámci příbuzných předmětů z různých vzdělávacích oblastí, nadpředmětové (Skýbová, 2009).

1.7.4 Stavba projektu

Každý projekt - krátkodobý, střednědobý i dlouhodobý - je nutné dobře naplánovat. K tomu je třeba se dobře seznámit s problematikou projektového vyučování, protože připravit úspěšný projekt není tak jednoduché, jak by se mohlo zdát. Důležitá je příprava pedagoga či vychovatele samotného, ale i celé skupiny dětí, které se budou na projektu podílet. Žáci, kteří jsou do projektu zapojeni od počátku, na něm zpravidla spolupracují s větší ochotou a úsilím než v běžné výuce.

Při práci s žáky mladšího školního věku dáváme přednost kratším projektům s jasným cílem, dlouhodobé projekty bývají pro děti této věkové kategorie demotivující. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že pokud trvá projekt příliš dlouho, je náročné udržet zájem dětí po celou dobu jeho trvání. Na naší škole se osvědčily tzv. projektové dny zaměřené např. na Den země (zaměřen na ekologii a údržbu naší obce), Den Evropy (každý rok zaměřený na poznávání jiného státu) aj.

Projekty je vhodné průběžně dokumentovat ve formě fotografií či jiných záznamů, abychom si je mohli s dětmi později připomenout nebo se jimi nadále inspirovat.

Práce na projektu může mít tuto strukturu:

1. formulace záměru projektu – záměr je ovlivněn tím, zda projekt inicioval učitel, skupina učitelů, vedení školy nebo žáci.
2. příprava a zpracování projektu – závisí na věku, znalostech a dovednostech žáků a jejich zkušenostích s touto metodou práce. Začínáme výběrem názvu projektu a zpracujeme plán projektu s obsahovým a časovým programem.
3. vlastní realizace – vychází z připraveného plánu, který však lze podle potřeb, okolností a reálné situace upravovat.
4. hodnocení projektu (žáky, kolegy, dalšími spolupracovníky) – lze uspořádat akční výzkum, z něhož učitel vyvodí závěry pro svou budoucí práci a další zamýšlené projekty. Žák se učí sebereflexi, hodnotit vlastní práci a podíl na výsledcích, schopnosti formulovat pochvalu i výtku ostatním (Vodáková, Dytrtová, Cettlová, Beránek, 2007).

1.7.5 Motivace k projektové práci

Přijetí úkolu dětmi a touha vyřešit daný problém a dovést projekt do konečné fáze je nejdůležitější podmínkou pro úspěšné projektové vyučování. Snahou učitelů je hledat a plánovat témata dětem natolik blízká, aby jejich spoluúčast na projektu byla co nejvyšší. Čím silněji žáky vnitřně motivujeme, tím je projekt účinnější a úspěšnější. Zásadním principem výběru je svoboda, důležitá je volba nabízených témat, samostatné plánování času, stanovení úkolu, výběr zdroje informací, dělba práce, výběr způsobu zpracování úkolu a pomůcek. Pedagog motivuje a udržuje zájem.

Aktivně se děti účastní především na smysluplných úkolech, které vyplývají z jejich aktuálních zájmů a vlastních potřeb. Žáci se ocitají v různých rolích, připomínajících profese nebo postavy z běžného života. K tomu dobře poslouží dramatická výchova a simulační hry, které podporují jejich emocionální stránku, prožívání životních situací, obav i radostí.

Dobrou motivací je přímo sám výsledný produkt – tím může být výrobek v rámci pracovních činností, výstava, časopis, film, výlet, atd. Podstatné je, že se děti na tvorbě

produktu samy podílí a neplní pouze zadání učitele či vychovatele. Čím více lidí se může s výsledným produktem seznámit, tím je motivace žáků větší. Například výstava pouze pro spolužáky nemusí děti zaujmout tolik, jako veřejná akce. Úspěch u rodičů a ostatních dospělých je tou nejlepší zpětnou vazbou, která je následnou motivací do dalších projektů (Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009).

1.7.6 Využití projektů ve volnočasových aktivitách

V současné době se projektová metoda ve značné míře zařazuje do výuky, ale i do zájmových činností, kterými se děti ve škole a školní družině zabývají. Je jejich obohacením a zpestřením. Projekty jsou vhodné jako mezipředmětová vazba. Dítě si osvojuje dovednosti a zkušenosti z jiných předmětů a navazuje na ně. Cílem všech projektů je rozvoj osobnosti žáka, zároveň jsou osvědčeným prostředkem k organizaci práce. I tady musíme respektovat věk, možnosti a schopnosti dítěte (Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009). Nejhezčí, zajímavé a úspěšné bývají projekty krátkodobějšího charakteru zaměřené na lidové zvyky, tradice (Velikonoce, Vánoce), ale i na okolí školy (obec, město, region). Vychází totiž z toho, co je dětem nejbližší. Výsledkem těchto projektů bývají výstavy výrobků či předváděcí akce, které jsou tou největší motivací pro všechny zúčastněné a prezentací jejich mnohdy nelehké práce.

V posledních letech byly projekty jako součást programu zájmových činností námětem řady závěrečných prací v doplňkovém pedagogickém studiu a v bakalářském studiu na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Jako příklad uvádím dlouhodobý projekt Šulcové (1996) Léčivé rostliny a týdenní projekt Drozdové (1997) Sukulenty (Vodáková, Dyrtrtová, Cettlová, Beránek, 2007).

V naší školní družině máme s projekty zařazovanými do volnočasových aktivit dobré zkušenosti. Společně s dětmi vybíráme projekty zaměřené většinou na poznávání blízkého okolí, ochranu přírody, nějakého zvyku apod. Jde o projekty krátkodobé nebo střednědobé. Výsledkem bývá výstava nebo výrobek. Jako příklad mohu uvést projekty Máme rádi maminky, Probouzení jara, Voňavé Vánoce, Čarodějnice (zjištění informací o původu zvyku, vyrábění malých čarodějnic z přírodního materiálu, čarodějnický rej v maskách se soutěžemi – příloha 5, obr. 1 a 2).

2 Praktická část

2.1 Cíl a úkoly praktické části

2.1.1 Cíl práce

Cílem mé bakalářské práce bylo vytvoření střednědobého projektu zaměřeného na lidové zvyky a řemesla na Sedlčansku a jeho ověření v praxi školní družiny s dětmi mladšího školního věku. Projekt je součástí celoročního programu naší školní družiny pro rok 2010/2011, navazujícího na ŠVPŠD.

2.1.2 Úkoly

- Zajistit a prostudovat informace týkající se projektu samotného (historie, plánování), realizace ve volnočasových aktivitách dětí mladšího školního věku.
- Udělat průzkum lidových zvyků a řemesel typických pro náš region Sedlčansko.
- Naplánovat vlastní projekt tak, aby vyhovoval potřebám a schopnostem dětí, analyzovat a čerpat zkušenosti z již uskutečněných projektů na naší škole.
- Projekt realizovat při práci s dětmi ve školní družině a následně ho vyhodnotit.

2.2 Metodika, charakteristika podmínek a cílové skupiny

2.2.1 Průzkum lidových zvyků, tradic a řemesel na Sedlčansku

Za studiem lidových zvyků, tradic a řemesel na Sedlčansku jsem se vydala do Městské knihovny v Sedlčanech (pro dostupnou místní literaturu). Dále jsem navštívila Muzeum vesnických staveb středního Povltaví ve skanzenu Vysoký Chlumec a Městské muzeum Sedlčany, které mapuje historii celého regionu.

Do školní družiny jsem pak přivezla mnoho knih a jiných materiálů, ze kterých jsme s dětmi čerpali potřebné informace. K tomuto účelu jsme využili také internet, na který máme přístup v učebně výpočetní techniky ve škole.

2.2.2 Skladba projektu a jeho hodnocení

Vytvoření projektu

Při vytváření projektu pro školní družinu jsem vycházela z informací získaných studiem informačních zdrojů věnovaných projektům. Dále z vlastních zkušeností s realizovanými projekty na naší škole.

Pro zpracování projektu jsem dále využila ŠVP naší ŠD. Čerpala jsem z publikace Učíme v projektech od autorek Tomkové, Kašové a Dvořákové z roku 2009. Hlavním studijním materiálem o Sedlčansku, místních zvycích a řemeslech, mi byly tři díly publikace od autora Čeňka Habarta: Sedlčansko, Sedlecko a Voticko z roku 1995. Získané teoretické informace jsem následně využila pro vytvoření struktury projektu.

Na začátku jsem vytvořila přehled námětů a technik souvisejících s lidovými zvyky, tradicemi a řemesly v našem regionu. Pracovní techniky jsem vybírala s ohledem na věk a schopnosti cílové skupiny dětí. Zároveň jsem respektovala technické a materiální podmínky naší školy a družiny. K vlastní realizaci projektu jsme využívali prostory školní družiny a kuchyňky ve školní budově. Celý projekt byl zaměřen na přípravu adventního jarmarku, především zhotovení vhodných výrobků. V rámci projektu se prolínaly různé předměty, jako hudební výchova (zpívání a poslech hudby při práci), výtvarná výchova (estetika konečného výrobku) a prvouka (povídání např. o přírodních materiálech – kukuřičné šustí, seznámení s kořením).

Pro samotnou realizaci projektu jsem oslovila bývalou paní vychovatelku a rodiče či prarodiče dětí navštěvujících školní družinu, kteří ovládají některou řemeslnou techniku. Záměrem bylo připravit děti na práci s jinými dospělými než důvěrně známými. Vzhledem k tomu, že spolupráce s rodinnými příslušníky dětí je dlouhodobě na dobré úrovni, poprosila jsem některé a domluvila si s nimi program na jednotlivá odpoledne. Paní Lesáková, maminka žáka 4. ročníku, byla ochotna nás naučit pletení novinových košíčků tak, jako se pletou proutěné košíky. Zdobení perníčků přislíbila paní Hadáčková, babička žáka 2. ročníku. Bývalá paní vychovatelka Zelenková mi nabídla, že nás naučí vyrábět postavičky z kukuřičného šustí. O předvedení výroby svíček jsem požádala maminku budoucího prvňáčka, paní Jirákovou.

Před ověřováním jednotlivých technik jsme s dětmi připravili pracovní materiál a vhodné pomůcky. Každé práci předcházela ukázka hotového výrobku a povídání o vlastnostech jednotlivých materiálů, daném lidovém zvyku či řemeslu. Také jsme hráli různé hry, které měly dětem přiblížit jednotlivá řemesla. Zpívali jsme tématické písně, tančili a řemesla si předváděli.

Před každou činností jsme si vytýčili cíl práce, proč zhotovujeme právě tento výrobek, k čemu je možné ho použít. Zároveň jsem zaznamenávala výsledky práce, které jsme na závěr společně vyhodnotili.

Vytvořila jsem si tabulku, která přehledně charakterizovala projekt, sestavený podle stejných principů, jako jsou výukové projekty. Důležité bylo jeho uzpůsobení dětským zájmům a přiměřenosti jejich věku a schopnostem.

Tab. 1 **Charakteristika projektu**

Forma realizace	střednědobý projekt
Doporučený ročník	1. - 4. ročník ZŠ
Časový rámec	11 dnů v průběhu 2 týdnů (včetně 1 soboty)
Vzdělávací oblast	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Člověk a jeho svět ➤ Člověk a svět práce ➤ Umění a kultura ➤ Jazyk a jazyková komunikace ➤ Informační a komunikační technologie
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Osobnostně sociální výchova ➤ Environmentální výchova
Cíle (očekávané výstupy)	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ pracuje kreativně s různými materiály včetně odpadových ➤ rozvíjí jemnou motoriku a estetické cítění ➤ uvědomuje si kvality života našich předků

<p>Cíle (očekávané výstupy)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ poznává své kulturní i přírodní okolí, lidové zvyky a řemesla, jejich historii a tradici, život v dřívější době, dobové výrobky z různých materiálů ➤ učí se trpělivosti, přesnosti, pečlivosti, toleranci, spolupráci ➤ spolupracuje i s jinými dospělými, než důvěrně známými ➤ umí řešit problémové situace ➤ umí vyhledávat, sbírat a třídit informace z knih i internetu ➤ přijímá odpovědnost za svou práci ➤ rozvíjí komunikaci, sděluje své pocity, aktivně se zapojuje do diskuse, klade otázky ➤ uplatňuje vlastní zkušenosti a nově nabyté dovednosti ➤ porovnává způsob života a způsob trávení volného času <p>má radost z vlastní vykonané práce (umí přijímat úspěch i nezdár)</p>
---	---

Hodnocení projektu

Pro potřeby zhodnocení tohoto projektu jsem použila dotazníkové šetření. Vypracovala jsem dotazník, který měl zmapovat spokojenost dětí s proběhlými činnostmi. Měly hodnotit, zda se jim činnosti líbily, zda se něco nového naučily, co pro ně bylo složité a jaké činnosti by ještě chtěly do volnočasových aktivit družiny zařadit.

Dotazník byl anonymní. Pro vlastní hodnocení činností jsem vybrala metodu škály, kdy děti vybarvovaly počet políček podle toho, na kolik se jim dané činnosti líbily. Předem jsem jim postup i jednotlivé otázky důkladně vysvětlila a ukázala na příkladu. Zároveň jsem menším dětem pomáhala hlavně s vyplněním otázek 12 – 15.

Na základě jednotlivých dílčích hodnocení a rozhovorů s návštěvníky adventního jarmarku bylo následně možné vyhodnotit celý projekt.

Tab. 2 **Dotazník k hodnocení projektu**

Jak se ti projekt a jeho části líbily, jak se ti pracovalo?

Vybarvi na stupnici míru své spokojenosti (1 čtvereček málo, 6 čtverečků hodně):

	Denní činnost	Stupnice					
1.	Četba vyprávění a pověstí + mapování						
2.	Návštěva Městského muzea Sedlčany						
3.	Třídění získaných informací						
4.	Hry spojené s řemesly a tradicemi						
5.	Pletení novinových košíčků						
6.	Pečení medových perníčků						
7.	Zdobení upečeného medového pečiva						
8.	Andílci z kukuřičného šustí						
9.	Máčení parafínových svíček						
10.	Příprava adventního jarmarku						
11.	Adventní jarmark						
12.	Která činnost tě bavila nejvíce a proč?						
13.	Co ses dozvěděl(a) nebo naučil(a) nového?						
14.	Co pro tebe bylo složité?						
15.	Jaké činnosti bys chtěl(a) ještě zařadit do programu školní družiny?						

2.2.3 Charakteristika podmínek pro realizaci projektu

Zřizovatelem naší školy je obec Krásná Hora nad Vltavou. Jsme úplnou základní školou s devíti ročníky, osmi třídami, přičemž je spojený druhý a pátý ročník. V současné době školu navštěvuje 106 dětí. Počet dětí na prvním stupni je 65 a na druhém 41. Školu navštěvují děti z obce Krásná Hora nad Vltavou a okolních vesnic.

Škola je umístěna ve dvou budovách vzdálených od sebe asi 50 metrů. V hlavní budově jsou všechny učebny, tělocvična i školní jídelna. Ve druhé budově se nachází školní družina a mateřská škola. Škola se řídí a pracuje podle Školního vzdělávacího programu „ELIŠKA“ (podle Elišky Krásnohorské).

Nabídka volnočasových aktivit je v současné době na poměry naší malé školy veliká. Děti mohou navštěvovat školní družinu (první stupeň), kroužky informatiky (3 skupiny a přístup k počítačům i mimo kroužky), anglického a ruského jazyka, sportovní hry, náboženství, vaření, Šikulu (ti mladší), taneční a přírodovědný kroužek. Někteří rodiče nám pomáhají při vedení kroužků. Žáci si mohou pravidelně půjčovat knihy ve školní i obecní knihovně. Dále je zde velká nabídka sportovních aktivit od TJ a T. J. Sokol, z nichž některé probíhají přímo v tělocvičně školy.

Činnost školní družiny vychází z našeho vzdělávacího programu, který je zaměřen na život kolem nás, přizpůsobení se jedince životním podmínkám, společenské zásady a mezilidskou komunikaci. Řídíme se jím a podle něj společně s dětmi vytváříme různé aktivity navazující na školní výuku. Úlohou družiny je posilovat klíčové kompetence. Snažím se v dětech probouzet zájem o různé aktivity (tvořivost), sportovat, umět odpočívat, dbát o své tělo, respektovat individualitu, učit se vzájemné spolupráci, pečovat o své okolí jak doma, tak i v přírodě. Učím děti úctě a respektování pravidel slušného chování. To vše za podpory školy a rodičů.

Naše školní družina sídlí mimo budovu základní školy, je součástí budovy pro školu mateřskou, kde máme svoji třídu. Zde probíhají veškeré aktivity a činnosti školní družiny. Snažím se dodržovat skladbu činností tak, aby odpovídaly psychohygienickým zásadám, aby probíhaly v určitém sledu, vyhovovaly dětem, našim podmínkám ve školní družině a možnostem, které máme. Dbám na řád a určitý režim, který jsme

si společně s dětmi zavedli a snažíme se je dodržovat. Mnohé činnosti a aktivity vybírám já a děti se podílejí na jejich přípravě, jindy přenechávám aktivitu dětem a nechávám je, aby samy vymyslely program pro druhé a zrealizovaly ho - samozřejmě vždy s mou účastí a dopomocí. Dětem se tyto činnosti moc líbí. Zároveň je to dobrá příprava do jejich dalších let, osvojí si nové zkušenosti i role ve společnosti, získají nové informace.

Na počátku každého školního roku stvrzují rodiče podpisem souhlas s fotografováním svých dětí pro potřeby školy – umístění fotografií na internet, použití v různých dokumentech. Díky tomu jsem mohla použít fotografie z prováděných činností jako fotodokumentaci ve své bakalářské práci.

2.2.4 Charakteristika cílové skupiny dětí

Realizace tohoto projektu se zúčastnily všechny děti navštěvující školní družinu. Jedná se o heterogenní skupinu žáků ve věku od 6 do 10 let (dětí prvního až čtvrtého ročníku), 15 chlapců a 20 děvčat, z toho 5 dětí ze čtvrtého ročníku má nepravidelnou docházku.

Vzhledem k tomu, že jen malá část dětí navštěvujících družinu nebydlí v rodinných domech, mají tak z domova průpravu k různým činnostem a já tedy mohu někdy zařadit i manuálně náročnější práce. Ale i zde v malé obci je vidět, že dnešní děti již nejsou tolik zručné a kreativní, jak tomu bývalo dříve, potřebují komplexnější vedení a pomoc.

Dále uvádím tabulku rozdělení chlapců a děvčat v jednotlivých ročnících:

Tab. 3 Účastníci projektu

	děvčata	chlapci
1. ročník	5	3
2. ročník	2	6
3. ročník	11	3
4. ročník	2	3

2.3 Výsledky průzkumu lidových zvyků, tradic a řemesel na Sedlčansku

2.3.1 Lidové zvyky a tradice

V okolí Sedlčan chodívali s Mikulášem kromě anděla a čertů ještě Petr a smrt. Již před příchodem do světnice zpívali, po vstupu dodržovali předepsaný rituál různých veršů, které byly téměř divadelním představením.

Na Lucii chodíval průvod, jehož členové dělali ve staveních neplechu, žehlili kladivem, rozhazovali peřiny, zametali, štětkou bílili zdi. Někde také nosili napodobeninu dítěte, pro něž vybírali od hospodyně dárky.

O Vánocích se zde dodržovalo velké množství zvyků, které se ale postupem času vytrácely. Dospělí i děti drželi půst, hospodyně musela celý večer sedět (aby dobře seděly její husy a kvočny), pouštěly se svíčky v ořechových skořápkách, krájelo se jablko. Mnoho zvyků bylo spojeno s vdavky - děvčata třásla bezem, tahala polínka z hraničky u kamen (jaké polínko, takový ženich), házela pantoflem, kladla na stoličku krajíčky chleba (čí krajíc dříve popadne přivolaný pes, ta se dříve vdá). Hospodář a hospodyně nezapomínali ani na hospodářství a studnu. Mnoho zvyků mělo předurčit počasí a úrodu příštího roku.

I s Novým rokem je spojeno mnoho zvyků. Říká se dodnes, že jaký je kdo v tento den, takový je po celý příští rok. Hospodyně v ten den nevymetala ze dveří smetí přes práh, aby si nevymetla z domu štěstí.

V předvečer svátku Tří králů slévali lidé olovo a věštili tak budoucnost. Tři chudší lidé také chodili do bohatších statků a větších chalup s „klibnou“ nebo s „kozlem“, kde dostali vždy něco dobrého nebo dobrého peníze. Na Tří krále chodívali tři chlapci od stavení ke stavení, zpívali a kropili příbytky svěcenou vodou. Na dveře psali K+M+B a za to dostávali odměnu.

Zajímavým dochovaným obyčejem na Sedlčansku bylo, že každá dívka poslední únorovou noc bděla až do půlnoci. Když odtloukla půlnoc, udělala tři kroky od postele a tři kroky zpět a říkala:

*„Březen, dobrý den,
prosím, dej mi jen
ve snách toho zřítí,
kdo má mým mužem býti!“*

Potom teprve ulehla a co se jí ve snu vyjevilo, mělo se splnit. Podobný zvyk prý býval i na sv. Ondřeje.

Také se vynášela smrtka (o smrtelné neděli) a chudší děti chodily s lítem (zdobený smrček s panenkou na vrcholu) a přinášely tak lidem léto.

Masopust a velikonoční svátky probíhaly i zde jako jinde, neboť jsou to svátky řízené křesťanským kalendářem. Ale i Sedlčansko mělo své vlastní koledování, zvyky a způsoby zdobení kraslic. Většinou k tomu postačovaly přírodní materiály jako je zelené osení, ořechový list, slupky z cibule nebo barevný papír od cikorky. Občas se ale našla i lidová umělkyně, která takto obarvená vajíčka ještě po dlouhé hodiny dozdobovala naostřeným pilníčkem a pak jej dobarvovala dalšími barvami. V Krásné Hoře se díky rodině posledního místního řezbáře dochoval způsob zdobení kraslic, se kterým se setkáme ještě dnes. Používali v lihu rozpustné barvy, a aby se vajíčko pěkně lesklo, rozpouštěli v něm několik šupinek šelaku. Vajíčko se barvilo tmavými tóny, aby se do něj pak daly pilníčkem vyrývat různé prvky, které se pak dále dobarvovaly. Byly to fialky, sněženky, větévký, ptáčky, zvířátka i různé ornamenty. Bohužel v dnešní době, kdy je nedostatek kvalitních barviv a hlavně času, dochovala se tato tradice „krásnohorských kraslic“ v rodinách už jen velmi zřídka.

Dalšími částečně dochovanými zvyky bylo pálení čarodějnic a stavění májí. Na Sedlčansku hrával při slavnosti i poslední zdejší dudák.

Léto bylo dobou sklizně a s tím bylo spojeno i mnoho zvyků a tradic, vycházejících převážně z pověr. Měly ochránit úrodu a hospodářství (Habart, 1995).

2.3.2 Řemesla na Sedlčansku

První zmínky o řemeslech na Sedlčansku pochází ze 16. století, jednalo se však s největší pravděpodobností o záznamy již starších skutečností. Jediný soupis místních

cechů je ze století 18. a čítá 12 cechů. Nejvíce zastoupené byly cechy: novoševcovský, krejčovský, řeznický a tkalcovský. Ve městech byly dále cechy soukeníků, koželuhů a hrnčírů, na venkově mlynářů a zedníků. Dále zde byli košíkáři, tesaři, pokrývači, kováři, koláři, bednáři, bečváři, truhláři, zámečníci, sklenáři, kameníci, pekaři, perníkáři a obuvníci. Centrem cechů byly Sedlčany, kde se odehrávaly i trhy a jarmarky. Jarmarky byly v den sv. Jiljí, v den sv. apoštolů Petra a Pavla a v den sv. Martina, trhy se konaly velikonoční a vánoční, dále pak pravidelné týdenní s obilím a dobytkem (ve středu). Cechy byly plně podporovány a respektovány vysokochlumeckou vrchností až do poloviny 19. století, kdy byly položeny základy tržní ekonomiky. Byl vydán např. živnostenský řád, horní řád, obchodní zákoník a družstevní zákon, což vedlo k upevnění hospodářského liberalismu.

Vzhledem k tomu, že se nacházíme v zemědělské oblasti, bývala už kdysi většina místních řemesel zaměřena na výrobu zemědělských potřeb. Pěstovaly se zde brambory, len, obilí a ovoce, chovalo se velké množství dobytka včetně koní, do živočišné výroby se počítalo i rybářství.

S pěstováním obilí bylo úzce spjata řemeslo mlynářské. Mlýny bývaly po našem regionu hojně roztroušeny. Nejznámějším větrným mlýnem je tzv. Větrák u Příčově, jedna z největších staveb tohoto druhu v Evropě. Nejstarším a nejlépe dochovaným vodním mlýnem je roubený mlýn v Bláhově Lhotě.

Rozšířeným řemeslem na Sedlčansku bývalo hrnčířství. Hrnčíři tvořili pestře malované kuchyňské nádobí. V oblasti Krásné Hory, Sedlčan a Votic na nich bývaly květinové vzory (růžičky) nebo podoby zvířat či některých domácích nástrojů.

Věhlasní byli soukeníci ze Sedlčan, na venkově nikdy nesměli chybět včelaři. Mnoho řemesel bylo spojeno s lomy, vápenkami, cihelnami a hornickou činností (zlatníci), také zde byly pivovary, lihovary a škrobárny. Jediným takovým podnikem, který přežil doposud, je pivovar ve Vysokém Chlumci.

V Krásné Hoře ještě před sto lety dožívala řemesla, jako byl řemenář, kožešník, provazník, kameník, švec a řezbář. Poslední řezbář Václav Neužil po sobě zanechal množství křížků či rámečků k obrázkům, které naleznete v mnoha místních obydlích (Habart, 1995).

2.4 Výsledky práce a hodnocení střednědobého projektu

2.4.1 Denní skladba činností

1. den – motivace a mapování
2. den – návštěva muzea v Sedlčanech
3. den – třídění získaných informací a vytvoření plánu pro další dny
4. den – hry spojené s řemesly a tradicemi
5. den - pletení novinových košíčků
6. den – pečení medových perníčků
7. den – zdobení upečeného medového pečiva
8. den – výroba andálků z kukuřičného šustí
9. den – máčení parafinových svíček do barevných vosků
10. den – příprava adventního jarmarku
11. den – výsledný produkt - Adventní jarmark

2.4.2 Průběh připraveného projektu

K uskutečnění tohoto projektu a vůbec celého ročního programu v naší školní družině mě přivedla návštěva Dne řemesel, který se konal ve skanzenu ve Vysokém Chlumci v srpnu roku 2010. Lidé předváděli řemesla v dobových oděvech s původními nástroji a pomůckami. Dýchla na mě atmosféra doby našich babiček a s velkým obdivem jsem tyto činnosti sledovala.

Měla jsem dost času projekt připravit a naplánovat. Před samotným projektem jsem prostudovala mnoho materiálů o lidových zvycích a řemeslech na Sedlčansku. Hledala jsem v nich co nejvíce informací, abych mohla být dětem rádcem a pomocníkem.

V září a říjnu se hlavně ti nejmenší žáci seznamují se školou, družinou a okolím. Proto jsem projektovou činnost zařadila do programu měsíce listopadu, kdy každoročně

připravujeme výrobky na již tradiční adventní jarmark. Ten se stal výsledným produktem celého projektu.

Projekt měl dětem přiblížit dobu našich předků, seznámit je s lidovými zvyky, tradicemi a řemesly na Sedlčansku. Práce v projektu měla děti naučit úctě k lidovému umění a lidové architektuře. Též zodpovědnosti, spolupráci a novým dovednostem získaným při práci s přírodními a jinými materiály. Projekt jim umožnil stát se na chvíli řemeslníky, vyzkoušet si lidové tradice a poznat i staré zvyky.

Den první: Motivace a mapování

Každý projekt, aby mohl být úspěšný, začíná motivací. Děti se pohodlně usadily na koberci a já jsem jim přečetla vyprávění mé babičky z dob jejího dětství (příloha 2). Babička je mi po celý život velkým vzorem svou moudrostí a dobrotou. Dětství strávila v jedné ze samot na Sedlčansku v době první republiky.

Také jsem dětem četla z knihy Pověsti Sedlčanska, díl první, Paměti plané růže od Karla Bazala. Vybrala jsem pověsti: Panino pole, která vypravuje o pokladu v Krásné Hoře, a Jak rychtář měřil vodu v Musíku (příloha 5, obr. 3).

Na tato vyprávění jsem navázala povídáním o skanzenu ve Vysokém Chlumci, který jsem navštívila v létě. Ukázala jsem jim mnoho fotografií a popisovala to, co dříve lidé vyráběli, jaké dodržovali zvyky, jaké zde byly tradice (příloha 5, obr. 4 a 5). Děti se do povídání aktivně zapojily. Některé vyprávěly, co slyšely od svých babiček a dědečků, jiné kladly mnoho zvědavých otázek. Vysvětlila jsem dětem, co je to řemeslo, lidový zvyk a tradice.

Bylo vidět, že děti toto téma zaujalo. Navrhla jsem jim tedy, že bychom si mohli na malé řemeslníky zahrát. Také jsem jim nabídla, že bychom si mohli do družiny pozvat někoho, kdo by nás naučil novým dovednostem. Ty bychom pak využili k vytvoření výrobků na adventní jarmark. Zkusili bychom něco nového, čím můžeme udělat radost druhým, přispět vlastním výrobkem na adventní jarmark. Zároveň bychom mohli ochutnat něco, co jsme sami vytvořili.

Následně jsem dětem navrhla, že bychom si mohli vytvořit myšlenkovou mapu. Nejdříve jsem jim připomněla, jak se myšlenková mapa tvoří. Zvláště' prvňáčkům jsem její tvorbu vysvětlila.

Myšlenkovou mapu jsme tvořili na bílou tabuli pomocí barevných popisovačů. Začali jsme pojmem řemesla. Děti říkaly, jaké řemeslo je v tu chvíli napadlo, a postupně je chodily zapisovat. Byla jsem mile překvapena, na co všechno přišly. Ani opravy nebyly třeba (příloha 5, obr. 6).

Po dokončení myšlenkové mapy řemesel jsme stejným způsobem zpracovali lidové zvyky. Tady už děti tak přesné nebyly. Mezi zvyky uvedly např. pletení (příl. 5, obr. 7).

Po vytvoření těchto myšlenkových map jsme si na závěr odpoledne povídali, jaké zvyky se dodržují dodnes, s jakými řemesly se můžeme stále setkat.

Den druhý: Návštěva Městského muzea Sedlčany

Druhý den odpoledne jsem se s dětmi vydala na průzkum lidových zvyků a řemesel do Městského muzea Sedlčany. Zde právě probíhala výstava řemesel a průvodkyně nám vyprávěla o historii regionu. Viděli jsme dobové fotografie, zajímavé předměty a ukázky řemeslných prací, které jsme si mohli i vyzkoušet. Svou činnost zde předváděli např. perníkáři, košíkáři, dřevořezbáři a svíčkař (příloha 5, obr. 8 a 9).

Den třetí: Třídění získaných informací a vytvoření plánu pro další dny

Třetí den jsem zahájila rozdělením dětí do skupin tak, aby v každé skupině byl alespoň jeden starší žák. V těchto skupinách jsme se vydali do školní učebny výpočetní techniky za studiem dostupných informací na internetu (příloha 5, obr. 10). Po přesunu do školní družiny jsme usedli ke stolkům a začali se sbíráním informací z knih, které jsem pro nás vypůjčila v Městské knihovně v Sedlčanech. Také jsme měli k dispozici mnoho prospektů z návštěvy muzea (příloha 5, obr. 11). Kladli jsme si otázky, jak lidé na Sedlčansku (příloha 3) kdysi žili: Jak si obstarávali obživu? Co uměli? Jaké měli zvyky, jaké tradice dodržovali? Jaká řemesla pro tento kraj byla typická?

Našli jsme mnoho zajímavých odpovědí. Srovnávali jsme tehdejší život a životní podmínky se současnými, debatovali jsme o tom, zda bychom chtěli a uměli tehdy žít, čím bychom pravděpodobně byli a co by nás bavilo.

Dětem jsem navrhla, že bychom si mohli do družiny pozvat někoho, kdo by nás do tajů některých řemesel zasvětil. Nabídla jsem jim tyto možnosti: hrnčířství, košíkářství, krajkářství, perníkářství, vyrábění postaviček ze šustí a máčení parafinových svíček. Dětem se návrhy moc líbily. Hlasovali jsme, se kterým řemeslem se blíže seznámíme a vyzkoušíme si ho. Podle hlasování jsme se následně domluvili, že pozveme svíčkařku, perníkařku, košíkařku a bývalou paní vychovatelku, která umí vyrábět postavičky z kukuřičného šustí. Předem jsem měla návštěvy domluvené, podle výsledku hlasování jsem je jen potvrdila nebo zrušila.

Na příští den jsem se s dětmi rozhodla zařadit tematické hry zaměřené na řemesla a zpívání písní spojené s tanečky. Na pátek jsem pozvala paní košíkařku, na pondělí jsme společně naplánovaly pečení perníčků, abychom je mohly v úterý společně s paní perníkařkou ozdobit. Podle našeho plánu naplní středeční odpoledne výroba andílků z kukuřičného šustí a čtvrteční pak máčení parafinových svíček. Páteční program bude zaměřen na balení a oceňování výrobků na adventní jarmark, který je naplánován na sobotní podvečer.

Poprosila jsem děti, aby přinesly nějaká CD s vánočními koledami. Jejich poslech nám po celou dobu projektu bude zpestřovat naše činnosti společně s vonnými esencemi, které jsem pro tuto příležitost zakoupila.

Den čtvrtý: Hry spojené s řemesly a tradicemi

Aby si děti dobře zapamatovaly, co který řemeslník dělal, zahráli jsme si všichni několik zajímavých her.

Začali jsme hrou na řemesla. Jeden žák předvedl pantomimou některé řemeslo nebo činnost, o které se domníval, že ji mohl tento řemeslník vykonávat. Ostatní žáci hádali, o jaké činnosti či řemesla šlo. Společně jsme pak posoudili, zda byl výběr správný a pověděli si, jaké další činnosti tento řemeslník vykonával (příloha 5, obr. 12).

Obdobně jsme postupovali v další hře, kde řemeslo nebo zvyk nebylo předváděno pantomimou, ale nakresleno na papíře.

Abychom zpestřili odpoledne pohybem, zařadila jsem do programu písničky a tanečky z knihy a CD Řemesla ve hře, písni a tanci (Kulhánková, 2009), což se dětem moc líbilo a navodilo příjemnou atmosféru.

Den pátý: Pletení košíčků z novinových ruliček

Pátý den jsme začali se samotným tvořením výrobků na adventní jarmark. Přišla mezi nás paní Lesáková, která ovládá košíkářskou techniku. Nejprve nám o košíkářském řemesle vypravovala. Košíkáři ke své práci používají vrbové proutí, které je ale v listopadu nedostatkovým zbožím. Naopak odpadového materiálu je všude kolem nás mnoho. My jsme si tedy vybrali jako náhradní materiál novinové ruličky. Práce s nimi není tak prostorově náročná, jako s proutky.

Konkretizace cílů:

- osvojení práce s odpadovým materiálem (novinový papír)
- seznámení s pracovními pomůckami a pracovním postupem
- rozvíjení jemné motoriky

Materiální prostředky:

Novinový papír a hotové ruličky, drát, kolíčky na prádlo, různé krabičky jako formy, lepenka, lepidlo, nůžky, štětce, barvy.

Bezpečnost:

Dětem jsem připomněla základní zásady dodržování bezpečnosti práce hlavně při práci s nůžkami. Upozornila jsem je na opatrnost při manipulaci s novinovými ruličkami, aby neublížily sobě nebo ostatním.

Pracovní postup:

Paní Lesáková přinesla předem připravené novinové ruličky, ale postup jejich zhotovení nám ukázala a děti si ho vyzkoušely (příloha 5, obr. 13). Stejně to bylo i s výrobou osnovy. I to nám ukázala, ale z časových důvodů jsme s dětmi použily osnovy předem připravené. Osnova delší dobu zasychá a za jediné odpoledne by nebylo možné ji vytvořit i na ní začít plést.

Po úvodních ukázkách a povídání si šly některé děti hrát a ostatní začaly s pletením košíčků. Rozdala jsem připravené osnovy košíčků, novinové ruličky a kolíčky na prádlo. Paní Lesáková nám ukázala postup, jak proplétat ruličky osnovou a navazovat je na sebe (vsunutím úzkého konce nové ruličky do širšího konce zapletené). Děti se snažily, aby jednotlivé vrstvy k sobě přiléhaly a utahovaly ruličky tak, aby upletená část těsně přiléhala k formě (příloha 5, obr. 14). K tomu používaly kolíčky na prádlo, kterými si přidržovaly osnovní ruličky těsně u formy. V průběhu pletení se děti vystřídaly tak, aby si tuto činnost vyzkoušel každý.

Mým hlavním úkolem bylo dbát na dodržování techniky a pomáhat dětem při potížích. Paní Lesáková vytvořené košíčky průběžně zakončovala (příloha 5, obr. 15). Pokud by se dětem zakončení nepodařilo, košíček by nebyl dobře zpevněn.

Následně jsme mohli košíčky natřít světle a tmavě hnědou a stříbrnou barvou. Zasycháním barvy se košíčky zpevnily tak, že je bylo možné bez další úpravy použít.

Po dokončení této činnosti jsme uklidili družinu do původního stavu a řádně si umyli ruce. Poté jsme poděkovali paní Lesákové za hezké a přínosné odpoledne a rozloučili se s ní pozvánkou na adventní jarmark.

Hodnocení:

Již v průběhu odpoledne bylo zřejmé, že tato činnost byla pro děti velmi náročná. Dělalo jim problémy hlavně utahování a některým i samotné proplétání novinových ruliček osnovou. Časově tuto činnost řadím mezi náročnější, bez předchozí přípravy by se vše nedalo za jedno odpoledne zvládnout.

I přes mnohá úskalí jsme v závěru tuto činnost společně ohodnotili kladně, neboť jde o velmi zajímavý a užitečný způsob zpracování odpadového materiálu. Ocenila jsem,

že i ti, kterým se práce tolik nedařila, byli stále v dobré náladě a se svými musilím neustávali. Chtěli své dílo úspěšně dokončit. Zároveň jsme se opět dozvěděli mnoho nových zajímavých informací.

Den šestý: Pečení medových perníčků

Šestého dne jsme se na hlavní odpolední činnost přesunuli do školní kuchyňky, kde máme veškeré potřebné zázemí k tomu, abychom mohli perníky upéct.

Konkretizace cílů:

- osvojení práce s perníkových těstem
- seznámení s ingrediencemi, kořením (chuť, vůně, způsob použití, původ)
- seznámení s pracovními pomůckami a pracovním postupem

Materiální prostředky:

Předem zakoupené perníkové těsto, hladká mouka na rozválení těsta, kuchyňský váh a váleček, vykrajovátko, jídelní nůž, tuk na vymazání plechů, pekáče, hrneček a vidlička, vejce a štětec na potření vykrojených perníků, rukavice („chňapky“), tácy na upečené perníky, utěrky.

Bezpečnost:

Seznámila jsem děti s bezpečností práce. Je třeba dbát na opatrnost během práce s ostrými předměty (vykrajovátko, nůž, pekáče) a u elektrické trouby, ohleduplnost vůči sobě navzájem a dodržování zásad hygieny.

Pracovní postup:

Společně s dětmi jsme připravily potřebné pomůcky. S mou dopomocí se naučily orientovat v kuchyňce i ty nejmladší. Této činnosti nebyly přítomny všechny děti neboť škola poskytuje velké množství kroužků, takže některé děti vykonávaly své zájmové aktivity a jiné měly odpolední vyučování.

V době, kdy děti připravovaly potřebné pomůcky, jsem zapnula elektrickou troubu a přichystala těsto.

Děti jsem rozdělila do tří pracovních skupin po 4 – 5 dětech různého věku a šikovnosti, aby byl prostor kuchyňky efektivně využit. Poté jsem do skupin rozdělila pracovní pomůcky pro vlastní činnost. Nakrájela jsem potřebné množství těsta a předvedla, jak má rozvalování a vykrajování vypadat. Je třeba dbát na to, aby celý plát byl rozválen stejnoměrně, s čímž jsem některým musela pomoci. Děti, které právě nepracovaly s těstem, připravovaly pekáče a vajíčko na potřetí perníčků. Poté začaly děti vykrajovat pomocí vykrajovátek krásné vánoční motivy (příloha 5, obr. 16). Vykrojené tvary kladly opatrně pomocí jídelního nože na plechy tak, aby se využil prostor plechu, ale perníčky se v troubě nespojily. Některé pomazávaly těsto vajíčkem, aby se upečené perníčky krásně leskly.

V průběhu hlavní činnosti dorazily žáci, kteří měli odpolední vyučování nebo zájmový kroužek. Ti, co již měli své perníčky hotové, přenechali místo u pracovní desky nově příchozím. Měli možnost si odpočinout u kreslení nebo jen tak sedět a poslouchat vánoční hudbu, která nás celým odpolednem provázela.

Všichni byli úžasnými pomocníky, hlídali perníčky v troubách, aby se nespálily, a já běhala od jedné trouby ke druhé a pokládala upečené perníčky na připravené tácy. Na nich je někteří rovnali, aby si zachovaly svůj tvar a neponičily se. Musím je pochválit, žádný plech jsme nespálili.

Školou se rozlévala vůně pečených perníčků a vytvářela nádhernou vánoční atmosféru. Chodily se na nás dívat děti z vyšších ročníků, paní učitelky i paní kuchařky.

Dětem jsem nechala volné pole působení. Pouze jsem pomáhala s případnými problémy v jejich tvorbě, radila, jak by se to dalo udělat lépe nebo jednodušeji, a dohlížela na bezpečnost.

Náš čas se chýlil ke konci, veškeré těsto bylo zpracováno a upečeno. Všichni jsme mohli začít s úklidem kuchyňky: někdo umýval nádobí, jiní ho utírali a uklízeli na svá místa, zametali podlahu. Druzí uklízeli vychladlé perníčky do připravené krabice (příloha 5, obr. 17) a ostatní uklízeli své kresby. Dali jsme kuchyňku do pořádku tak, aby nikdo nepoznal, že tam někdo byl. Dalo se to poznat jen podle vůně čerstvě napečených perníčků. Na závěr jsme umyli i sebe a mohli jsme se pustit do hodnocení naší práce.

Hodnocení:

Myslím si, že se nám naše hlavní činnost – pečení perníčků – povedla. Děti byly spokojené, nadšené, že umí dělat i něco jiného než sedět za stolem nebo u počítače.

I přes náš velký počet jsme si dokázali navodit tu opravdovou předvánoční atmosféru. Společně jsme hodnotili své výrobky, jakých chyb se máme příště vyvarovat, jak si zjednodušit práci a co bylo obtížné. Všechny jsem moc pochválila za jejich aktivitu a účast při přípravě, pečení a úklidu. Za odměnu jsme si mohli ochutnat čerstvé voňavé perníčky.

Den sedmý: Zdobení upečeného medového pečiva

Přivítali jsme mezi námi paní Hadáčkovou, která se již mnoho let zabývá výrobou medového pečiva. Sama těsto zadělává, perníky peče a zdobí tzv. kornoutovou technikou.

Konkretizace cílů:

- osvojení práce s cukrovou polevou v papírových kornoutech
- seznámení s pracovními pomůckami a pracovním postupem
- posílení smyslu pro estetiku

Materiální prostředky:

Předem připravený a obarvený sníh z bílků, moučkového cukru a octa, pečicí papír na kornouty, nůžky, izolepa, lžička, tácy.

Bezpečnost:

Dnešní zásady bezpečnosti práce spočívaly převážně v dodržování hygieny a vzájemné ohleduplnosti. S nůžkami jsem pracovala pouze já a paní Hadáčková, neboť byly zapotřebí pouze při zastříhávání kornoutů.

Pracovní postup:

Nejprve jsme připravili na stoly ubrusy a potřebné pomůcky. Děti jsem rozdělila do dvou pracovních skupin, aby se všichni u stolečků mohli vystřídat. Paní Hadáčková

připravila z papíru kornoutky a naplnila je barevnou sněhovou polevou. Kornouty se již naplněné ještě lepí izolepou, aby nepraskaly ani v rukách začátečníků. Poté dětem vysvětlila, jak je mají držet, aby s nimi mohly pracovat. Následovala ukázka samotného zdobení pomocí kornoutů se sněhem různých barev, kterým předtím odstříhla špičku – podle potřeb zdobení buď málo nebo více.

Po názorném předvedení se děti první skupiny posadily ke stolkům a začaly zdobit. Braly si vždy po jednom upečeném perníku a kornouty s jednotlivými barvami si vzájemně půjčovaly. Druhá skupina dětí si zatím hrála na koberci. Když byla namalována zhruba polovina perníků, obě skupiny se vystřídaly (příloha 5, obr. 18).

Některé děti malovaly bez dopomoci, jiným jsme poradily či pomohly. Vždy jsme se ale snažily do jejich tvoření nezasahovat, aby se mohla projevit dětská fantazie a vnímání, což se od dospělých podstatně liší.

Po dotvoření všech perníčků (příloha 5, obr. 19) jsme družinu uklidili. Na závěr jsme se umyli a mohli ochutnat ozdobené medové pečivo. Paní Hadáčkové se mezi námi líbilo a my jsme jí děkovali za příjemně strávené odpoledne a nově nabyté dovednosti.

Hodnocení:

Myslím si, že se zdobení dětem velmi dařilo. Někdo měl už první perníček ozdobený velmi hezky, některým dětem trvalo déle, než přišly na techniku úchopu kornoutu. Také v samotném zdobení byl velký rozdíl. Zatímco některé děti odkládaly perník zaplněný sněhem, jiné třeba jen olemovaly okraje.

Den osmý: Výroba andílků z kukuřičného šustí

Velmi mě potěšilo, že naše pozvání přijala bývalá paní vychovatelka Zelenková, protože umí krásně vyprávět a naučí nás vyrábět postavičky z kukuřičného šustí, konkrétně andílky.

Konkretizace cílů:

- osvojení práce s přírodním materiálem a výrobního postupu
- seznámení s využitím rostlinného odpadového materiálu

Materiální prostředky:

Usušené kukuřičné šustí, mísy s vodou, nůžky, párátko, provázek, malé vatové hlavičky, papír, šablona křídel, barevný lak ve spreji, ozdobné drátěné vlasy, lepidlo, tavná pistole, zlaté a stříbrné hvězdičky.

Bezpečnost:

Nejdůležitější dnes bylo dávat pozor při práci s nůžkami, párátky, barevným lakem a tavnou pistolí. Opět jsem dětem zdůraznila ohleduplnost k sobě samému i ostatním.

Pracovní postup:

Práci jsme započali debatou na téma přírodní materiály a jejich využití ve výtvarných činnostech. Paní Zelenková nám vyprávěla o svých zkušenostech s jejich použitím při své práci ve školní družině. Mezitím si připravila potřebný materiál. Správně usušené kukuřičné šustí jsem dodala ze zásob školní družiny.

Samotný pracovní postup začal krátkým máčením šustí ve vlažné vodě. Po vyjmutí a okapání bylo šustí připraveno k vlastní výrobě. Ostříhali jsme ztvrdlé částí listové pochvy a listy natrhali podélně na užší proužky. Z některých listů jsme uvázali mašličky na dozdobení. Hlavičky jsme upevnili na párátko, na která jsme vážali proužky šustí směrem vzhůru. Zde bylo někomu třeba pomoci a uzel řádně utáhnout. Po uvázání jsme proužky otočili dolů a zastříhli je na požadovanou délku. Tak vzniklo tělíčko anděla (příloha 5, obr. 20). Někdo na něj pomáhal lepit list šustí jako kabátek, jiní vyráběli andělská křídla z papíru. Pomocí šablony obkreslili požadovaný tvar, ten vystříhli a s mou pomocí nastříkali lakem. Nyní zbývalo andílky dozdobit vlásky, mašličkami, připravenými křídly a hvězdičkou (příloha 5, obr. 21). K tomuto účelu jsme zvolili použití tavné pistole, se kterou jsme pracovaly já a paní Zelenková.

Opět nás čekal závěrečný úklid družiny a hygiena. Poté jsme zhodnotili příjemnou práci a naše krásné výrobky. S paní Zelenkovou jsme se s díky rozloučili a pozvali ji na sobotní podvečer na náměstí. Účast na jarmarku ráda přislíbila.

Hodnocení:

Domnívám se, že tato činnost děti obohatila o nové zkušenosti a dovednosti. Ověřila jsem si schopnost jejich spolupráce a řešení problému. Zjistili jsme totiž, že ne všechno připravené šustí je vhodné pro výrobu. Měli jsme tak málo materiálu na vytvoření většího počtu andělů. I tak jsme byli s výsledkem práce spokojeni.

Den devátý: Máčení parafinových svíček do barevných vosků

Tento den jsme dali prostor paní Jirákové, která nám přišla ukázat svou práci se svíčkami. Povídali jsme si o tom, jak svíčka vzniká a ona nás naučila je barvit. Samotná výroba svíček není vhodná pro činnosti ve školní družině, protože se pracuje s velmi horkým voskem. Proto jsem požádala paní Jirákovou, zda by je mohla mít připravené.

Konkretizace cílů:

- osvojení práce s novým materiálem (teplé vosky)
- seznámení s pracovními pomůckami a pracovním postupem

Materiální prostředky:

Bílé parafinové svíčky různých tvarů a velikostí, nádoby s barevným voskem, dvouplotýnkový vaříč, hrnec s vodou, lžičky, potravinářská fólie, utěrka, skleničky, knoty, plechová víčka.

Bezpečnost:

Dnes jsem musela obzvlášť důrazně připomenout zásady bezpečnosti práce. Při práci s teplými vosky a vaříčem je třeba počínat si opatrně. Děti nikdy nepracovaly samy a při práci se střídaly po jednom.

Pracovní postup:

Nejprve jsme pokryli pracovní stůl potravinovou fólií, na kterou jsme umístili vaříč s hrncem. V hrnci se ve vodní lázni rozpouštěly barevné vosky. Mezitím jsme nanosili bílé svíčky a další potřebný materiál na stůl.

Než se vosky rozpustily, vysvětlila nám paní Jiráková, jak budeme svíčky namáčet. Po jejich roztavení nám postup i názorně předvedla. Následně se u ní děti střídaly a zkoušely si s její pomocí svíčky máčet (příloha 5, obr. 22). Každá svíčka se namáčela dvakrát (modrý, červený a fialový vosk), někdy i třikrát (žlutý a oranžový vosk), aby barva vynikla. Některé svíčky byly máčené ve více barvách, jiné šikmo, aby byl efekt zajímavější (příloha 5, obr. 23). Ze zbylého barevného vosku nám paní Jiráková ukázala výrobu svíček do skla.

Po hezkém odpoledni jsme uklidili družinu, umyli si ruce a poděkovali paní Jirákové za to, že k nám na jedno odpoledne přenesla svou svíčkařskou výrobu. Také ona nám přislíbila účast na našem adventním jarmarku.

Hodnocení:

Tato práce nebyla tak náročná a výsledný efekt byl velmi dobře viditelný. Děti velice bavila a odpoledne si užily. Seznámily se s činností, se kterou se doposud nesetkaly. Já jsem byla ráda, že se chovaly opravdu ukázněně a nenastal žádný problém.

Den desátý: Příprava adventního jarmarku

V pátek bylo třeba zabalit a uložit bezpečně do krabic a přepravek všechny výrobky, které byly na jarmark zhotoveny. Na výrobě se kromě družiny podíleli všichni žáci ze školy, ale i někteří rodiče a zaměstnanci školy. Po zabalení výrobků v družině jsme se přesunuli do budovy školy a pomohli s další přípravou. Zde proběhlo i ocenění všech výrobků.

Den jedenáctý: Výsledný produkt - Adventní jarmark

Projekt školní družiny byl zakončen adventním jarmarkem, který byl společnou akcí celé školy. Konal se již tradičně v sobotu před první adventní nedělí. Jeho součástí byl kromě prodeje výrobků zhotovených ve škole a družině i vystoupení dětí z MŠ a ZŠ. Na závěr vystoupení se pouštěly balóny přání.

Příprava jarmarku na náměstí byla v režii učitelského sboru, několika rodičů a žáků druhého stupně. Postavili jsme velký stan, pod který jsme umístili stoly a osvětlovací techniku. Na stoly jsme naaranžovali zhotovené výrobky (příloha 5, obr. 24 – 26).

Během vystoupení (příloha 5, obr. 27) na náměstí padla tma a předvánoční atmosféra tak byla dokonalá. Na provizorně sestaveném pultu mohli návštěvníci najít nejen výrobky z naší družiny, ale mnoho dalších. Bylo možné si zde zakoupit i tradiční český jablečný závin a svařené víno či punč. Pro děti byl zdarma k dispozici čaj.

Na vystoupení dětí se přišlo podívat mnoho diváků (nejen příbuzných). Ti si zároveň přišli prohlédnout i jarmark a zakoupit nějaké výrobky. Z rozhovorů s nimi vyplynulo, že se jim letošní jarmark a jeho organizace velice líbila. Výrobky byly oceňovány velmi kladně a většina se jich prodala. Již teď se s dětmi těšíme na příští rok a plánujeme, jaké výrobky zhotovíme.

2.4.3 Zhodnocení projektu Zvyky a řemesla na Sedlčansku

Pro svou výzkumnou činnost jsem si vybrala dotazník a jeho vyhodnocení, protože je to nejjednodušší a nejčitelnější forma pro danou věkovou kategorii a zároveň je z ní možno dobře zpracovat výsledky.

Otázky jsem se snažila volit jednoduché, jasné, ne příliš dlouhé, dobře pochopitelné a smysluplné i pro ty nejmenší žáčky. Nejprve jsme si s dětmi navodili příjemnou atmosféru p o d obřím oběd ě a p o v ě d ě si o tom, co všech ě v družině děláme a co jsme udělali, jakými výrobky jsme obohatili adventní jarmark a potěšili tak jeho návštěvníky. Následně jsem dětem rozdala předem vytištěné dotazníky. Děti jsem ujistila, že dotazník je dobrovolný a anonymní. Společně jsme si přečetli a vysvětlili položené otázky a poté začaly děti vyplňovat. Někomu jsem musela pomoci, např. prvňáčkům, protože ještě neumí napsat všechna písmena.

Projektu se průběžně účastnilo všech 35 dětí, které navštěvují školní družinu. Dotazníkového šetření se celkem zúčastnilo 26 dětí, z toho 10 chlapců a 16 děvčat. Děti z prvního ročníku se zúčastnilo 7, z druhého 6, ze třetího 9 a ze čtvrtého 4 děti. Devět dětí bylo v týdnu po jarmarku nemocných.

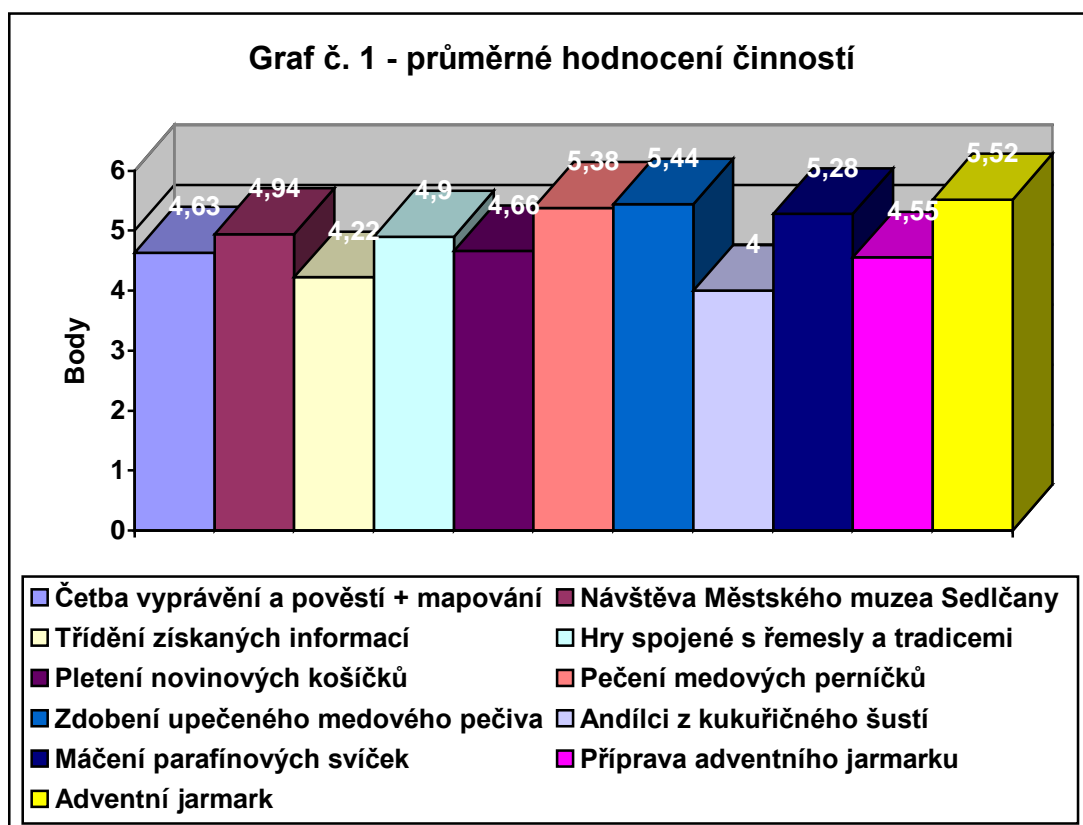
Barevnou hodnoticí škálu jsem přepočítala na body podle toho, kolik políček bylo vybarveno. Minimální počet bodů u vyplněné činnosti tak byl 1, maximální 6, neúčast v daný den vyjadřovala prázdná pole (příloha 4).

Tab. 4 Vyhodnocení dotazníku o projektu

Činnost	Počet hodnotících	Celkový počet bodů	Průměrný počet bodů
Četba vyprávění a pověstí + mapování	19	88	4,63
Návštěva Městského muzea Sedlčany	17	84	4,94
Třídění získaných informací	18	76	4,22
Hry spojené s řemesly a tradicemi	21	103	4,9
Pletení novinových košíčků	21	98	4,66
Pečení medových perníčků	26	140	5,38
Zdobení upečeného medového pečiva	25	136	5,44
Andílci z kukuřičného šustí	18	72	4
Máčení parafinových svíček	25	132	5,28
Příprava adventního jarmarku	24	108	4,5
Adventní jarmark	25	138	5,52

Z tabulky je patrné, že nejvíce dětí se zúčastnilo pečení medových perníčků, dále pak jejich zdobení, máčení parafinových svíček a samotného jarmarku. Naopak nejméně jich bylo na návštěvě muzea.

Pro přehlednost zjištěných výsledků jsem zhotovila následující graf, který mapuje průměrné výsledky hodnocení činností žáky.

Z grafu vyplývá, že nejvíce se dětem líbil adventní jarmark, nejoblíbenější činností bylo zdobení medového pečiva. Dalšími oblíbenými činnostmi bylo pečení perníčků a máčení parafinových svíček. Hodnocení ostatních činností se pohybovalo mezi 4 a 5 body, což mě velmi potěšilo.

Z dotazníkového šetření bylo patrné, že jsem do projektu zahrнула činnosti pro děti zajímavé. Svědčí o tom nejen výsledky šetření, ale i to, že se nám naše hlavní činnost vždy povedla. Děti byly spokojené, nadšené, že umí dělat i něco jiného než sedět za stolem nebo u počítače.

Nad vyplňováním dotazníků jsme společně hodnotili své výrobky, jakých chyb se máme příště vyvarovat, jak si zjednodušit práci a co bylo obtížné. Všechny jsem moc pochválila za jejich aktivitu a účast při přípravě, samotné práci a úklidu.

Pokud jde o mou snahu přiblížit dětem řemesla a lidové zvyky našeho regionu, jejich historii a tradici, život v dřívější době a dobové výrobky z různých materiálů, myslím si, že se mi práce podařila. Děti povídání o těchto zvycích i jejich realizace velice bavily

a naplánovali jsme již i další podobná témata. Zároveň se nám dařilo vytvořit příjemnou atmosféru i tím, že nás po celou dobu provázely vánoční koledy. Bylo hezké pracovat na vánočních výrobcích, poslouchat při tom vánoční hudbu a cítit aroma Vánoc (voněly nám pomeranče, perníčky,...).

I když není jednoduché ohodnotit sám sebe, myslím si, že jsem projekt zvládla, jak nejlépe jsem uměla. Hodně jsem se naučila, zjistila jsem, že jsem schopná připravit pro děti v družině program, který je obohatí a zároveň ho dělají s chutí a nadšením.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na přípravu a realizaci projektu zaměřeného na lidové zvyky a řemesla na Sedlčansku. V teoretické části jsem popsala nejrozšířenější řemesla a lidové zvyky v Čechách, výchovu a vzdělávání, pedagogiku volného času, specifika vývoje dětí v mladším školním věku a zejména projektové vyučování, jeho historii, současnost a strukturu.

Samotný projekt měl jako hlavní cíl přiblížit dětem, jak se dříve žilo, zmapovat lidové zvyky a řemesla našeho regionu a naučit je novým dovednostem. Osvojili jsme si práci s mnohdy dosud neznámými materiály, rozvíjeli jemnou motoriku i estetické cítění, posílili schopnost spolupráce ve skupině. Naučili jsme se vzájemně si pomáhat, průběžně řešit problémové situace, vyhledávat nové informace na internetu i v knižních materiálech. Můj osobní cíl byl také ve snaze naučit děti úctě k našim předkům. Myslím si, že jsme společně s dětmi vytyčené cíle naplnili.

Z výsledků dotazníkového šetření mezi dětmi i rozhovorů s návštěvníky adventního jarmarku mohu usuzovat, že práce na projektu nebyla zbytečná. Dětem se líbila a zároveň vedla k osvojení si nových dovedností.

Organizace činnosti v družině během takového projektu je náročnější než při běžných aktivitách a já jsem si ověřila, že jsem schopná překonávat překážky a aktuálně řešit neočekávané problémy. Kolektivní práci mám velice ráda a často ji zařazuji do svých plánů ve školní družině. Děti se tak učí spolupráci, komunikaci, ohleduplnosti a uspokojení z vlastní práce a je to tak dobrá příprava pro jejich budoucí život.

Snažím se zahrnovat do programu činnosti s rodiči dětí navštěvujících školní družinu. Děti se tak postupně učí spolupracovat s jinými dospělými, než jsou pedagogové, vychovatelka a nejbližší příbuzní. Zároveň se prohlubuje vzájemný vztah školní družiny, rodičů a dětí. Shodla jsem se s dětmi na tom, že se nám projektová činnost líbila a že ji budeme aplikovat i v našich dalších volnočasových aktivitách. Rozhodli jsme se podobným způsobem zařadit do činnosti školní družiny i další zvyky v průběhu roku. Zároveň si můžeme v dalších projektech osvojit i řemesla, která jsme si v tomto projektu z časových a organizačních důvodů nemohli vyzkoušet.

Použité informační zdroje

Použitá literatura:

- BAZAL, K. *Pověsti Sedlčanska: Paměti plané růže*. Sedlec - Prčice: Podzimek, 1993.
- DYTRTOVÁ, R., VODÁKOVÁ, J. *Praktické činnosti I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 1999. ISBN 80-60039-89-7.
- HABART, Č. *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko: díl druhý*. Sedlčany: Pražská edice, 1995. ISBN 80-901509-6-9.
- HABART, Č. *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko: díl třetí*. Sedlčany: Pražská edice, 1995. ISBN 80-901509-6-9.
- HABART, Č. *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko: díl čtvrtý*. Sedlčany: Alfaprint, 1995. ISBN 80-901734-0-3.
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
- HELUS, Z. *Osobnost a její vývoj*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-125-7.
- HONZÍKOVÁ, J., MICHÁLKOVÁ, L., VODÁKOVÁ, J. *Praktické činnosti II*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2000. ISBN 80-7290-003-X.
- JANOTKA, M., LINHART, K. *Zapomenutá řemesla*. Praha: Svoboda, 1984.
- KOLEKTIV AUTORŮ *Historie a současnost podnikání na Příbramsku*. Žehušice: Městské knihy, 2003. ISBN 80-86699-04-8.
- KULHÁNKOVÁ, E. *Řemesla ve hře, písni a tanci*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-535-6.
- LANGMEIER, J., KREJČÍKOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X.
- PÁVKOVÁ, J. A KOL. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

- PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7178-944-5.
- PRŮCHOVÁ, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8.
- ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-124-7.
- SKÝBOVÁ, J. *Environmentální výchovné projekty a ekologické hry ve školní a mimoškolní praxi*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7290-411-2.
- TOMKOVÁ, A., KAŠOVÁ, J., DVOŘÁKOVÁ, M. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.
- VODÁKOVÁ, J. *Praktické činnosti III*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-232-6.
- VODÁKOVÁ, J., DYTRTOVÁ, R., CETTLOVÁ, M., BERÁNEK, V. *Speciální pracovní výchova a ergoterapie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-322-1.
- VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*. České Budějovice: Dona, 2005. ISBN 80-7322-075-X.

Použité elektronické zdroje:

Lidové zvyky, tradice a řemesla [online]. Dostupné z: <<http://www.klic.cz/remesla>>, 3.března 2011

Sdružení obcí Sedlčanska: muzea a skanzeny [online]. Dostupné z: <<http://www.sedlcansko.cz>> 3.března 2011

KULHÁNKOVÁ, E. *Řemesla ve hře, písni a tanci*. Praha: Portál, 2009, CD.

Přílohy:

Seznam příloh:

Příloha 1:	Přihláška k tématu závěrečné bakalářské práce.....	67
Příloha 2:	Ze vzpomínek mé babičky.....	68
Příloha 3:	Mapa regionu Sedlčansko.....	74
Příloha 4:	Vyplněný dotazník.....	75
Příloha 5:	Fotodokumentace.....	76
	Obrázek 1 – Projekt Čarodějnice.....	76
	Obrázek 2 – Projekt Čarodějnice.....	76
	Obrázek 3 – Čtení příběhů.....	76
	Obrázek 4 – Skanzen Vysoký Chlumeč.....	77
	Obrázek 5 – Skanzen Vysoký Chlumeč.....	77
	Obrázek 6 – Myšlenková mapa – řemesla.....	77
	Obrázek 7 – Myšlenková mapa – lidové zvyky.....	78
	Obrázek 8 – Městské museum Sedlčany.....	78
	Obrázek 9 – Městské museum Sedlčany.....	78
	Obrázek 10 – Vyhledávání informací.....	79
	Obrázek 11 – Vyhledávání informací.....	79
	Obrázek 12 – Hra na řemesla.....	79
	Obrázek 13 – Pletení novinových košíčků.....	80
	Obrázek 14 – Pletení novinových košíčků.....	80
	Obrázek 15 – Pletení novinových košíčků.....	80
	Obrázek 16 – Pečení medových perníčků.....	81
	Obrázek 17 – Pečení medových perníčků.....	81

Obrázek 18 – Zdobení perníčků.....	81
Obrázek 19 – Zdobení perníčků.....	82
Obrázek 20 – Andílci z kukuřičného šustí.....	82
Obrázek 21 – Andílci z kukuřičného šustí.....	82
Obrázek 22 – Namáčení parafinových svíček.....	83
Obrázek 23 – Namáčení parafinových svíček.....	83
Obrázek 24 – Adventní jarmark.....	83
Obrázek 25 – Adventní jarmark.....	84
Obrázek 26 – Adventní jarmark.....	84
Obrázek 27 – Adventní jarmark.....	84

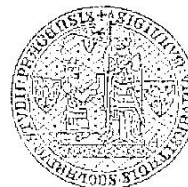
Příloha 1 – Přihláška k tématu závěrečné bakalářské práce

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta - katedra školní a sociální pedagogiky

http://www.pedf.cuni.cz/~www_kped/index.html

Tel: ++420 2 21 900 189, Fax: ++420 2 21 900 188

PŘIHLÁŠKA K TÉMATU ZÁVĚREČNÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

STUDENT	
Typ studia:	Bakalářské kombinované studium
Obor studia:	Vychovatelství
Příjmení, jméno, titul:	ŠEVČEKOVÁ KATEŘINA
Adresa bydliště:	MEDVĚDĚ 2, 0 - LITVĚ, 102 00 Praha 10
Kontaktní e-mail:	kateřina@seznam.cz
Kontaktní telefon:	87 162 442, 618 95 16 44

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE	
Téma bakalářské práce o českém jazyce:	Práze a vedoucí bakalářské práce
Téma bakalářské práce o anglickém jazyce:	Application and verification of properties of linear operators as a part of education

	V Praze dne 12. 3. 2010
Podpis studenta:	Kateřina Ševčková

VEDOUcí ZÁVĚREČNÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Příjmení, jméno, titul:	VEDAČKA ŠTĚPĀNA JELÍNKOVÁ
Kontaktní e-mail:	stena.jelinka@pedf.cuni.cz
Kontaktní telefon:	224 705 195
Podpis vedoucího:	Štěpána Jelínková

Příloha 2 - Ze vzpomínek mé babičky

Babička se narodila před 86 lety na samotách Zadní Chlum, tehdejší okres Sedlčany. Její rodiče vlastnili menší hospodářskou usedlost. Tehdy ještě nebyla zavedena elektřina, doma se svítilo petrolejkou. Práce na polích i v hospodářství se vykonávala ručně, jediným pomocníkem jim byl kravský potah. Od jara do zimy jim veškerý čas zabrala práce na polích a starost o dobytek a drůbež. Ke snídani býval domácí chléb, mazaný jen zřídka domácím máslem nebo sádlem či zavařeninou, pila se káva. Do školy nosily děti většinou krajíc chleba a ovoce ze zahrady. Obědy se vařily jednoduše jen z vlastních zdrojů, maso bylo sváteční. K večeři bylo to, co zbylo od oběda, brambory na různé způsoby nebo opět chléb a káva.

Hlavní pomocnou silou v hospodářství byly samy děti. Prázdniny pro ně nebyly časem volna, ale náročné práce. Do školy se ale chodilo za každého počasí. Babička chodila do obecné školy do Lašovic (1.-5. ročník) asi 1 km. Po ukončení 5. ročníku začala navštěvovat měšťanskou školu v Kovářově, kde se ale draze platilo (205,- korun), protože to bylo již v jiném okrese. Vstávalo se brzy, děti se scházely v Lašovicích na návsi a společně šli do 8 km vzdálené školy. Když i její bratr měl nastoupit do 6. ročníku, začali spolu chodit do školy v Krásné Hoře nad Vltavou v tehdejším okrese Sedlčany vzdálené také téměř 8 km od domova. Poplatek zde činil 93,- korun a babička tu absolvovala ročníky 8.a 9. Celou školní docházku plnila se samými výbornými. Babička si vzpomíná, že často chodívala ze školy sama, mnohdy i za tmy. Když byla unavená po cestě, ráda sedávala v lese a poslouchala jeho šum a zvuky ptactva.

Pole byla kamenitá, ne moc úrodná, takže se šetřilo, kde se dalo. Hospodářství muselo zajistit nejen obživu, ale i nutné potřeby pro sedmičlennou rodinu, neboť jiný příjem nebyl. Rodina včetně dětí chodila doma v dřevácích, které pradědeček sám v zimním čase vyráběl. Nebyl vyučen žádnému řemeslu, protože práce v hospodářství byla na celý úvazek. Potřebné znalosti a dovednosti mu předal jeho otec, jak to kdysi v rodinách bývalo.

K výrobě dřeváků si pradědeček během roku obstarával vhodné březové špalíky. Pomocníkem mu byl tzv. kozel, což byl čtvercový dřevěný trám na čtyřech nohách. Byl

tak vysoký, aby na něm sedící člověk dosáhl nohama na podlahu. V trámu vpředu byl svisle vysekaný obdélníkový otvor, kterým byla protažena silná lať. Ta byla nahoře zakončena hlavou, podobnou kozí. Dole na lati byla připevněna šlapka. Vertikálně měl trám i lať společný otvor pro silný kolík, na kterém se lať pohybovala dopředu a dozadu. Při práci se předmět položil na trám a sešlápnutím šlapky dozadu se hlava sklonila na položený předmět. Tím vlastně zastávala funkci svěráku. Pradědeček v zimním čase sedával na kozlovi, špalík před sebou přidržený hlavou kozla a dlouhé hodiny dlátem a kladívkem vysekával do špalíku tvar chodidla. Vydlabaný dřevák ještě musel brusným papírem vyhladit. Z venkovní strany do dvou třetin délky dřeváku vysekal zářezy pro zachycení kůže. Zesponu vyznačil podpatek a dal dřeváku správnou podobu. Než začal přibíjet hřebíčky kůži, zpevnil okraj ještě 0,5 cm pásečkem, aby se kůže z hřebíčků nevytáhla. Rovněž zpevnil širším páskem z kůže nárt, aby byl pevnější.

V zimě též pradědeček vyráběl březová košťata. Připravil si bezlisté březové proutí. Podle toho, jak bylo husté, dávalo se jich několik dohromady. Horní konce se ořezaly a začistily. Svazovaly se podle délky na 3-4 místech vrbovými proutky nebo drátem. Dolní konec se nechal volně, aby koště dobře metlo.

Zimní doba též byla dobou draní peří. Každý večer postavila prababička na stůl na vyšší hrnec petrolejku, aby bylo lépe vidět. Na draní přicházela i sousedka, povídaly se různé příběhy, strašidelné historky, vyprávělo se. Děti se přitom dost bály. Nejraději ale babička měla, když jim tatínek při draní předčítal. Bylo to čtení na pokračování, na které se všichni moc těšili.

Za zmínku stojí též pečení chleba. Prababička zadělávala na 6-7 bochníků, aby pro početnou vystačil na delší dobu. Také se šetřilo dřevem. Večer, než se šlo spát, zadělával se kvásek v díži. To byla dřevěná nádoba z dýh, okovaná nahoře i dole obručemi. Dole měla v průměru cca 1 metr, nahoře byla zúžená, vysoká byla necelý metr. Druhý den ráno se těsto zadělávalo a muselo se pořádně promíchat kopistem - silnou dlouhou vařečkou s obdélníkovým koncem. Ten se položil na dno díže, horní konec se opřel o její okraj. Míchalo se tím způsobem, že se chodilo kolem díže a po pár krocích se kopistem těsto ode dna zvedlo a obrátilo. To se provádělo tak dlouho, dokud těsto nebylo řádně vymíchané. Pak se nechalo kynout. Po vykynutí se nadělaly

bochníky, které se kladly na moukou vysypaná slaměná víčka. Když byla vytopená pec, prababička vyhrabala zbytky uhlí, bochníky z víček dávala na dřevěnou lopatu a každý bochník otřela vodou, aby měl hladkou kůrku. Po nasázení všech bochníků pec uzavřela, aby neunikalo teplo ven. Po upečení chleba se do pece dávalo sušit podle potřeby různé ovoce.

Pro výmlat obilí se v hospodářství používal žentour. Ten se skládal z různých součástí. Pod kruhovým litinovým krytem byla ozubená vodorovná i svislá kolečka, která do sebe zapadala. K vodorovnému kolečku byla připojena oj, ke které se zapřáhla kráva. Od svislého kolečka vedla železná tyč, která byla zabudovaná do země, aby krávi nepřekážela v chůzi. Tyč vedla až do stodoly, kde byla zakončena hlavicí pro řemen, kterým se spojila mlátička se žentourem. Při výmlatu kráva chodila kolem žentouru do kolečka a roztočila tak ozubené soukolí, čímž se pohyb přenesl až na mlátičku. Takovýto výmlat byl snazší a důkladnější, než výmlat cepy. Ruční práce ale byla stejně nezbytná, protože vymláčené obilí bylo i s plevami. Pro to se ručně muselo na mlýnku oddělit zrna od plev. Určité množství žita se mlátilo cepy, aby byla dlouhá sláma na povřísla. Ta se používala na vázání vymláčené slámy a při sklizni jařin.

Největší problém byly žně. Všechno obilí se kosilo ručně. Sečení obilí vykonávali převážně muži, ženy a děti pomáhaly tam, kde stačily. Pradědečkovi přijížděl na žně pomoci jeho bratr z Prahy. Byla to vždy vítaná pomoc. Žito a pšenice se sekaly hasákem, což byla kosa, ke které byl kolmo z ohýbaného dřeva přidělán ke kosišti půlkruh, potažený plátnem. Sekalo se směrem ke stojícímu obilí. Ženy za sekáčem obilí sbíraly do hrstí a vázaly do snopů povříslý z obilí (tuto práci obstarávaly obvykle děti). Snopy se stavěly do panáků, protože se musely nechat nějaký čas na poli, aby proschly. Jařiny se sekaly hrabicí, kde souběžně s kosou bylo připevněno 4-5 prutů z ohýbaného dřeva ve tvaru kopy. Dřevěným obloukem byly na druhé straně ukotveny ke kosišti. Obilí se sekalo ve směru od stojícího obilí. Sekáč posečené obilí přenesl na kose a dřevěných prutech a pokládal ho za sebe na strniště do řádků. Sečení hrabicí byla velmi náročná práce, při které se sekáč po každém záseku otáčel o 180°. Jařiny se nechávaly na poli proschnout v řádcích. Při sklizni se posekané řádky obilí nahrabaly do hrstí a vázaly se žitnými povříslý do snopů.

Práce v zemědělství byla těžká a nezáleželo vždy jen na pílí hospodáře, ale i na přízni počasí. Babička si pamatovala, že jeden celý rok jedli ječný chléb. Žito, seté na podzim, pro sucho nevzešlo, takže se musela pole zjara zorat a zasít ječmen.

Babiččini rodiče byli zbožní lidé. Babička říkávala, že víra je posilovala v každodenním úsilí o obživu a starost o rodinu. Většina zvyků byla spojena s náboženstvím. Návštěva kostela byla vždy společenskou událostí.

Prvním zvykem na počátku roku bylo na svátek Tři králů svěcení vody a křídly v kostele. Hospodář pak svěcenou vodou pokropil vstupní dveře do domu a zvenku na zárubeň napsal křídou počáteční písmena Tři králů K+M+B a právě začínající rok.

Na Hromnice 2. února se světily v kostele svíčky, kterým se říkalo hromničky. Ty se pak rozsvěcely v případě úmrtí v rodině nebo z obavy před blížící se velkou bouřkou. Svíčka měla ochraňovat před bleskem, krupobitím i jinými pohromami.

Protože babička bydlela na samotě, neměli k sobě sousedé tak blízko jako ve vsi a ani se tak nedružili. Průvody masopustních maškar se nekonaly, masopust se zakončil tancovačkou v hospodě. Popeleční středou pak započala čtyřicetidenní postní doba končící Velikonocemi. Před Květnou nedělí se chodilo na proutky z jívy a vrby. Bylo jich potřeba tolik, kolik kdo vlastnil polí. V kostele se daly posvětit a na Hod Boží velikonoční se roznášely do polí. Uprostřed každého pole se zapíchly do země překřížené dva proutky, které měly chránit před neúrodou. V posledním týdnu před Velikonocemi celá rodina poklekala a všichni se modlili růženec. Na Zelený čtvrtek se odmlčely kostelní zvony. Říkalo se, že zvony odletěly do Říma. Na Velký pátek se nehýbalo se zemí, všichni se postili a celý den zasvětili modlitbám. Až do Bílé soboty zvonění nahradila mládež s klapáčkami a řehtačkami. Na Bílou sobotu navečer se slavilo vzkříšení Ježíše Krista. Ve vsi v každém okně byly různé stojany s rozsvícenými svíčkami. Z kostela vyšel průvod a obešel celou ves, vpředu nesli hoši korouhve, ministranti doprovázeli kněze a zvonili na malé zvonečky. Rovněž všechny kostelní zvony se rozezněly a zvonily po celou dobu, než se průvod vrátil do kostela. Velikonoční neděle byla dnem hodování a radosti ze zmrtvýchvstání Krista. Na Velikonoční pondělí byla pomlázka, děvčata barvila vejce a hoši pletli pomlázky,

kterými pak vyšlehalí všechny ženy včetně babiček, aby byly po celý příští rok zdravé a čilé. Na koledu se však nechodilo.

Svátek Božího těla byl také slavnostní. Mladé dívky různého věku, které chtěly jít za družičky, den předem trhaly různobarevné květy a dávaly je do malých košíčků. Ve vsi byly postaveny na 4 místech oltáře. Z kostela vyšel průvod, vpředu nesli hoši korouhve, kněz doprovázen ministranty nesl monstranci a nad ním 4 mládenci drželi nebesa. Před knězem šly družičky v bílých nebo růžových šatech s košíčky plnými pestrobarevných okvětních lístků. Když průvod zastavil u jednoho ze 4 oltářů, družičky se před knězem rozestoupily a sypaly kvítí na cestu před kněze. U každého oltáře četl kněz evangelium. Po obejití všech 4 oltářů se průvod vrátil do kostela.

Z babiččiny farnosti se chodívalo na pouť na Svatou Horu u Příbrami. Babička se svou matkou se jí také jednou jako dítě zúčastnila. Byla to dvoudenní pouť pěšky, protože jedna cesta trvala 6 hodin. Údolí Vltavy nebylo tehdy ještě zatopeno, přes řeku je převezl na prámu převozník. Procesí neslo korouhev a sochu Panny Marie s Jezulátkem, která byla upevněna na dřevěném podstavci se 4 zaoblenými rameny. Sochu nesli vždy 4 muži, kteří se během cesty střídali. Cestou se všichni modlili nebo zpívali pobožné písně. Druhý den se poutníci zúčastnili mše a odpoledne se vrátili domů.

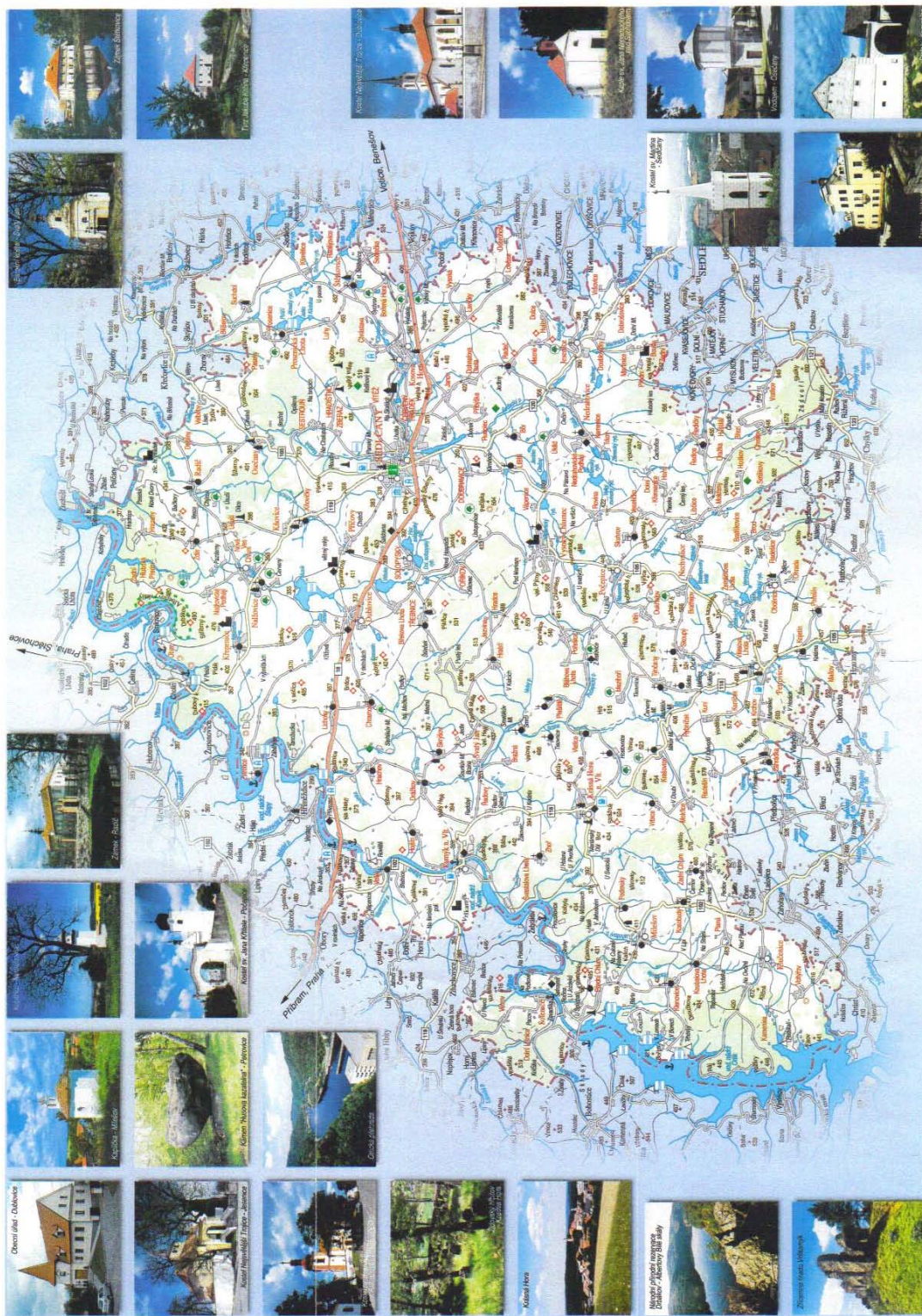
Dožínky se u nás nedělaly, protože naše hospodářství bylo chudé a pracovala vlastně jen rodina. Ve vedlejší vesnici ale děvčata pletla velký věnec z obilí, do něhož se zaplétalo ovoce, cukrovinky a koláče. S ním pak doprovázely poslední vůz z pole do dvora. Ve dvoře je hospodářka pohostila a tancovalo se při muzice.

Svátek Mikuláše byl a je dodnes svátkem očekávání pro děti. Těší se na dárky, které jim Mikuláš nadělí. V době, kdy moje babička byla dítě, byly tyto dárky velmi skromné, ale i tak měly děti radost. Stačilo zavěsit na okno punčochu a vždycky v ní byly jablíčka, ořechy a nějaký pamlsek.

Vánoce byly vždy svátky pohody a radosti, kdy se sejde u stolu celá rodina. Babiččin strýček z Prahy posílal vždy dětem k svátkům balíček s vánoční kolekcí, pomeranči, fíky, datlemi a burskými oříšky. Děti tak mohly ochutnat něco, co běžně neměly. K večeri prababička vařila švestkovou omáčku s ořechy a perníkem, kterou měli všichni

rádi, a pak také tradiční jídlo kubu s houbami. Kapr byl jen málokdy. Bývalo zvykem, že část štědrovečerní večeře se odnesla hospodářským zvířatům jako poděkování za jejich služby v uplynulém roce. Cukroví a vánočky se pekly téměř bez tuku, neboť i jeho byl nedostatek. Vánoční stromeček u nich byl vždycky podle možnosti různě zdobený (pečené cukroví, malá jablíčka, ořechy balené do staniolu, papírové slepované řetězy), dárky pod ním nebyly. Z vánočních zvyků si babička pamatuje rozkrojení jablka tak, aby mělo hvězdičku, což znamenalo štěstí. Také dospívající dívky házely pantoflem za sebe – když se otočil špičkou ven, měla dívka naději, že se vdá a půjde z domu. Dále třásly bezem a říkaly: „Třesu, třesu bez, ozvi se mi pes, kde můj milý večeří dnes.“ Ví Bůh, zdali se to některé vyplnilo...

Příloha 3 – Mapa Sedlčanska

Příloha 4 – Vyplněný dotazník

Dotazník k hodnocení projektu

Jak se ti projekt a jeho části líbili, jak se ti pracovalo?

Vybarvi na stupnici míru své spokojenosti (1 čtvereček málo, 6 čtverečků hodně):

	Denní činnost	Stupnice
1.	Četba vyprávění a pověstí + mapování	
2.	Návštěva Městského muzea Sedlčany	
3.	Třídění získaných informací	
4.	Hry spojené s řemesly a tradicemi	
5.	Pletení novinových košíčků	
6.	Pečení medových perníčků	
7.	Zdobení upečeného medového pečiva	
8.	Andílci z kukuřičného šustí	
9.	Máčení parafínových svíček	
10.	Příprava adventního jarmarku	
11.	Adventní jarmark	
12.	Která činnost tě bavila nejvíce a proč?	<i>Skoro všechno</i>
13.	Co ses dozvěděl(a) nebo naučil(a) nového?	<i>Hlavně ty košíčky a svíčky a andílky</i>
14.	Co pro tebe bylo složité?	<i>Pletení košíčků</i>
15.	Jaké činnosti bys chtěl(a) ještě zařadit do programu školní družiny?	<i>ještě další řemesla a hry</i>

Příloha 5 - Fotodokumentace

Obr. 1 – Projekt Čarodějnice

Obr. 2 – Projekt Čarodějnice

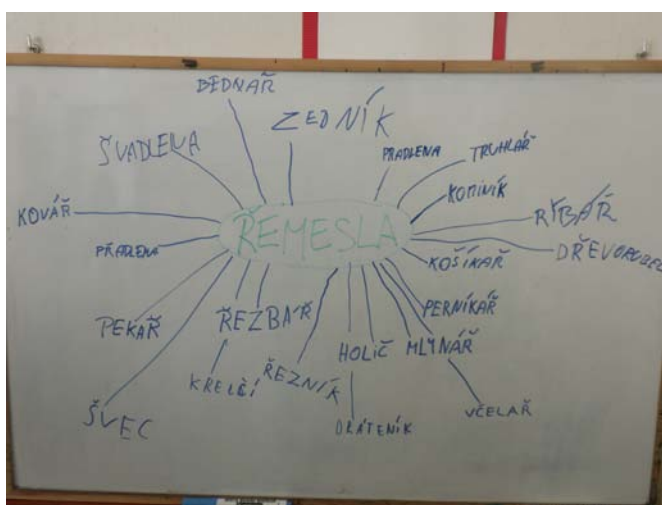
Obr. 3 – Čtení příběhů

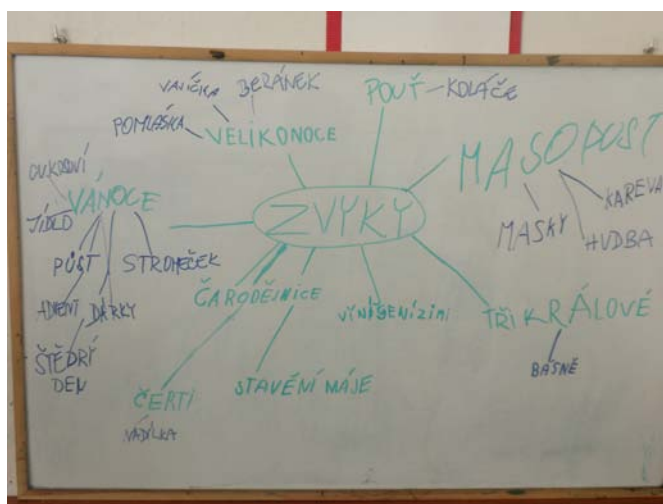
Obr. 4 – Skanzen - přádlena

Obr. 5 – Skanzen – pečení chleba

Obr. 6 – Myšlenková mapa - řemesla

Obr. 7 – Myšlenková mapa – lidové zvyky

Obr. 8 – Městské museum Sedlčany

Obr. 9 – Městské museum Sedlčany

Obr. 10 – Učebna výpočetní techniky

Obr. 11 – Vyhledávání v knihách a prospektech

Obr. 12 – Hra na řemesla

Obr. 13 – Pletení košíčků – novinové ruličky

Obr. 14 – Pletení košíčků

Obr. 15 – Pletení košíčků - dokončování

Obr. 16 – Pečení perníčků - vykrajování

Obr. 17 – Pečení perníčků – hotové výrobky

Obr. 18 – Zdobení perníčků

Obr. 19 – Zdobení perníčků

Obr. 20 – Kukuřičné šustí – výroba andělků

Obr. 21 – Kukuřičné šustí – hotové výrobky

Obr. 22 – Svíčky – pomoc při namáčení

Obr. 23 – Svíčky – hotové výrobky

Obr. 24 – Adventní jarmark – košíčky, svíčky, perníky

Obr. 25 – Adventní jarmark – andílci

Obr. 26 – Adventní jarmark – pohled na celý stánek

Obr. 27 – Adventní jarmark - vystoupení